

horije in dišav 389.000 centov, jajic čez 2 milijona centov, medú in medovnikov 150.000 centov, soli blizo 3 milijone centov — v vsem skupaj jedí čez 226 milijonov centov; po takem povžije vsaka oseba leto in dan blizo 6 centov. Popije pa se leto in dan v Avstriji vina in mošta 32 milijonov, piva 17 milijonov in žganjic 1 milijon veder, skupaj 50 milijonov veder.

* Dolgovi evropskih držav. Po natančnem računu so vse evropske države skupaj dolžne 66.013,111.000 frankov, obresti (činži) od tega dolga pa znašajo 2.438,963.000 frankov. Od tega dolga dohaja na: Angleško 18.665,270.000 frankov, Francosko 12.315,946.000 frankov, Avstrijo 7078,028.000 frankov, Rusijo 6883,280.000 frankov, Italijo 5288,000.000 frankov, Španijo 4705,370.000 frankov, Nizozemlje 2100,387.000 frankov, Prusijo 1526,624.000 fr., Nemčijo 1384,514.000 frankov, Turčijo 1238,000.000 frankov, Portugaljsko 1069,852.000 frankov, Dansko 747,737.000 frankov, Belgijo 475,486.000 frankov, Grško 452,672.000 frankov, Švedsko 419,225.000 frankov, Rimsko 336,891.000 frankov, Norvegijo 46,330.000 frankov. Ker se vé, da en konj vleče 18 centov, tedaj bi se potrebovalo 233.523 konj, da bi to pézo denarja peljali, ki so ga evropske države dolžne. Dandanes pa, ker se vse po železnicah prevažva, bi se potrebovalo 2335 vozov, ako bi se na en voz naložilo 1800 centov denarja. Če ena mašina (en hlapón) 30 tacih z denarjem obloženih vóz pelje, bi tedaj 78 hlaponov se potrebovalo, da bi to strašno težo peljati mogli. — In vpričo teh števil se še zmirom delajo novi dolgovi! Kamo pridemo?

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.*)

I.

Agovanje.

Hlapce kliče Smail-aga,
V sredi Stolca, kule svoje,
V hercegovski pokrajini:
„Sem stopite hlapci moji,
Pripeljite mi gorjance,
Ktere vjel sem na Morači,
Na Morači vodi hladnej.
Pa Duraka ž njimi starca,
Ker mi svet'val je plašljivec,
Da pustim jih naj v domovje,
Ker so, djal je, hudi Vlahi,
In za vlaške glave bodo
Maščevali se nad mojo:
Ko da črni volk se trese
Pred planinsko lačno miško.“
Hitro hlapci na povelje
Pripeljali so jetnike.

*) Preteklo je že mnogo let, kar je bilo po „Glasniku“ naznanjeno, da pride v „Cvetju iz domačih in tujih logov“ na svetlo moja prestava prekrasne Mažuranićeve pesmi „Smrt Smail-Age Čengića“. Al razne okoliščine bile so krive, da ni takrat pesem tiskana bila. Popravil in opilil sem jo še sèm ter tjà, in jo tukaj slovenskemu svetu izročam, da se napaja krasote narodne in zares veličastne poezije.

Slovenci! sprejmite jo blagovoljno! Tuje, Slovincem nerazumljive besede sem pod vrsticami z domačimi pojasnil. Ker sem povsod na tanko originalu sledil in ker so v njem nekatere vrstice nekako nerazumljive, so one tudi v prestavi nekako temne; dajo se različno tolmačiti. Očitalo se mi bo morebiti, da sem preveč elizij v vrsticah napravil, al velikokrat se jih ni bilo moč ogniti; posebno pri pridevniki sem rajši samoglasnice izpuščal, kakor skrajšane, našemu narečju nekako tuje sklone rabil.

To opaziti se mi je potrebno zdelo.

Pis.

Žulijo jim noge sponi,
Roke ostri pa grebeni.
Ko jih vidi silni aga,
Brž pripreže gojne vole
In krvnike ljute rise,
Turške dare jim daruje:
Vsakemu da možu oster kolec,
Temu kolec, unemu konopec,
Temu ostro je namenil sabljo.
„Oj, kristijani, pojdite po dare,
Ktere Turek sem pripravil,
Vam in brdom vašim kamenitim,
Kakor vam tako tud vašim brdom.“
Turčin reče, al za sveto
Kristusovo vero umreti
Težko ni mu, ki se za-njo bije.
Kol se krene zdaj nekočkrat,
Ostra sablja pa zažvižga,
Zavrtijo vislice se tanke,
Črnogorci mladi ne zacvile,
Ni cviljenja ni z zobmi škripanja.
Po poljani črna kri se vlije,
Ni cviljenja ni z zobmi škripanja.
Napolnilo polje se s telesi,
Ni cviljenja ni z zobmi škripanja.
Ampak ta pomoč le božjo kliče,
Uni lepo Jezusovo ime;
Ter se lahko od solca so ločili
Bojevalci vajeni umirat'.
Kakor reka kri po polji teče;
Turci — križem roke — z'jajo.
Kdor je mlaji muke gleda
Rad na lipovem kristijanu;
Kdor je starji, tiste muke
Sam na sebi z vlaške roke
Že naprej od straha čuti.

Ljuti aga temno gleda,
Kjer se s silo čudit mora
Silen ors'lan*) gorskej miški.
Ak junak si maševat' ne moreš
Na junaku se, dok ne trepeče.
Vmoril Turčin toliko junakov,
Vmoril, — srca ne iskali —
Ki brez straha vsi so pred njim pali.
Boj se njega, ki je vaje
Vmirati brez silne tuge.

To krepost je videl aga,
V dnu srca ga je zazeblo,
Kakor bi ga zbolo v dušo
Z mrzlo ostjo ostro šilo.
Mar od tuge za junaci,
Ki zastonj jih je pogubil?
Turčin tuge za kristjana nima.
Mar za to, ker se boji za glavo?
Sam tají to sebi silni aga.
Al ne vidiš; kak se trudi
Mrz odgnati junak hudi,
Ki mu s tiste pikce male
Po telesu mrzle valja vale?

Glava, glej, se proti nebu
Hrabro dviga in oholo;
Gledaj čelo jasno in oko,
Kak sveti pod njim se bistro;
Glej kak svojo moč poznavši
Ravno dvigne se podoba;
Pa povej mi, al trepeti
Tukaj je najmanjši senca?

*) Ors'lan = oroslan.

Le poslušaj, kaj junak zdaj pravi,
 Kak strašljivec ostro kara:
 „Pej, ti Durak starec stari
 Kod češ? kam li zdajci hočeš?
 Zdaj ko strl sem gorske miši?
 Ali v goro? Hribovci so tamkej.
 Al na ravno? Prišli bodo tje kaj.
 Al živeti hčeš, glavó da zgubiš?
 Bežat je najbolje pod oblake.
 Miška grize, pa po zemlji lazi;
 Siv le orel pod nebó se dviga.
 Na vešala ga popnite tanka,
 Znade naj, kaj strah pomaga.
 Ak še Turčina dobite,
 Da boji se Vlaha, pod oblake
 Neba bodem ga obesil,
 Plen naj tamkaj vranskemu bo vranu.“

Sužni hlapci vsi molčijo,
 Grabijo svoj plen molčeči.
 „Aman, Aman“! *) starec stoče,
 In zastonj mu sin Novica
 „Aman, Aman!“ milo joče. —

Stoji aga gorsko zverče,
 Stolp železni, kamen trdi.
 Dokler dahne, z roko mahne,
 Starec Durak kmalo izdahne.
 „Medet, medet!“ **) kervnik ljuti
 Že mu grlo hitro stisne.
 Durak zdihne, vse potihne.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Vélíkovca. †. (*Šolske stvari. Deželni zbor. Naša občina. Dr. Pavlič. Razpis.*) Vsak le količkaj praktičen šolnik vé, da sad šolskega nauka je tem bolji in stanovitnejši, čem bolj vé šolnik svojim učencem vsak predmet naravno pred okó postaviti, in tem več potrebnih reči ali potrebnega orodja ima pri roki, s katerim mu je mogoče, vse, kar uči, vidno storiti. Kar se uči brez praktičnega kazanja, lahko se zopet pozabi; izgine kakor pena; kar pa otrok ne le samo sliši, temuč tudi vidi, kar se pred njegovimi očmi godí, to ostane, to se vkorenini v dušo mladega človeka. Da je temu res tako, spoznal je tudi naš deželni zbor, ki je za nakup potrebnega šolskega orodja pri nauku zemljoznanstva, naravoznanstva itd. našim šolam v celi deželi dal 8000 gold. Čeravno je to veliko denarja, vendar vsaki šoli po vsem Koroškem ne doide toliko, kolikor se za nakup vseh najpotrebnejših reči potrebuje, zato morajo k temu tudi občine nekoliko pripomoči. Občina naša je v tej reči se že hvalovredno obnesla. Še posebne hvale pa je vredno to, kar je storil obče spoštovani slovenski rodoljub gosp. dr. Pavlič, predsednik tukajšnjega mestnega šolskega sveta. Kupil je namreč za našo mestno šolo veliko fizikalčnih reči, ktere se dobijo pri Patku v Pragi; naročil je preteklo leto tudi za 10 pridnih slovenskih učencev vse knjige, ktere je izdalo društvo sv. Mohora. Pridnim slovenskim učencem pa ga je tudi volja dati štipendije po 20 gld. Gosp. dr. Pavlič je po tem več storil, kakor marsikdo, ki veliko vé govoriti o šoli, njeni reformi itd., v djanji se pa za njo še ne zmeni ne. Naj to postopanje dr. Pavliča bode izgled vsem, katerim je mar za šolo in njen napredek! Slava! — Naj še omenim, da je naš deželni zbor ravno razpisal premijo, namreč 400 gold. onemu, kdor do

konca avgusta t. l. izdela najboljšo knjigo o koroški vojvodini za rabo v ljudskih šolah. Ta knjiga mora vse obseči, kar se tiče zemlje, ljudstva, zgodovine itd.

Iz Materije 19. marca. —č— (*Naš župan in naša čitalnica.*) Bog nam ohrani še mnogo mnogo let izvrstnega našega župana, kajti to je mož, da mu malo takih! Pa saj menda sam skrbi za to, da ga nam burja ne odnese, ker še vedno čakamo na razpis nove občinske volitve. Ali morebiti število njegovih privržencev ni še gotovo? Čujte, kako dalje poje tiček, o katerem so nam nekdanj „Novice“ obetale, da „nam bode rane celil“. Naš župan je bil od svojih namestnikov izbran za poslanca k volitvi okrajne komisije za zemljiško cenitev. Vršila se je ta volitev na Volovskem. Bog vedi, kako mu je bilo mogoče, ondi vodo na svoj mlin obrniti tako, da so ga volili v imenovano komisijo! Ves svet, ki ga pozna, se temu čudi, vedoč, da je za to mesto ravno tako sposoben kakor zajec za boben. O poljedelstvu, ne vem, ali toliko zná, da vé, na kakovem drevcu kruhek raste. In ta velečenjeni župan in „cenilni grunti komisar“ se je pred ljudmi, pomenkovaje se o občinskih zadevah, širokoustil, da „bode sebi nasprotni volilce pri šacavanji poljá preskrbel za 50 let“! Da, župane! zdaj bodo vsi volilci pred vas na kolena padli ter vas milosti prosili, ali pa vam — glas dali! — Preprostega kajžarja boste s takimi norčavimi besedami morebiti prestrašili, a razumnega kmeta nikakor ne, ki je dotično postavo z razjasnili vred v „Novicah“ bral in pozná opravilstvo okrajne cele komisije in njenih udov. Mar mislite, da kot „komisar šacila“ imaste kraljevsko oblast, darove in kazni deliti med vam udane ali nasprotni volilce? Vzemite raji klarinet v roke in piskajte si tužno pesmico: „oj! da — županstvo ne trpi na vekomaj!“ — Pravila prihodnje naše čitalnice so se deželni vladi v Trstu v potrjenje predložila. Nadjamo se najboljšega vspeha tega narodnega gojišča. „Novice“ bodo ob svojem času naznanile, kje se je k pristopu oglašiti, in kedaj se bode čitalnica slovesno odprla.

Iz Šenčurja 14. sušca. — Povejte nam vé resnicoljubne „Novice“, je li res, da ženske, ktere želé dobiti najdencev na rejo, ne potrebujejo več dovoljenja in priporočila od svoje duhovščine za to, marveč jim že zadostuje priporočilo od same okrajne gosposke? Naš okrajni glavar v Kranji je že nekaj let prav lahkomi-selno, rekel bi, brezvestno, dajal in še daje dovoljenja že vsaki baburi, da so prav pridno hodile ali v Trst ali pa v Ljubljano po „špitalarje“ (najdence), in čem bolj mu je duhovščina odsvetovala to, tem hujše je on jej nasprotoval v tej zadevi, rekši: „farji nimajo čisto nič opraviti s to rečjo“. Ako bi bili mi duhovni Vogtovih misli, ki trdi in uči, da so ljudje le nekoliko boljši opični zárod, o nesrečnih najdencih še besedice ne bi spregovorili; al ker mi verujemo, da ima vsak človek po božji podobi vstvarjeno neumerjočo dušo in je namenjen za nekaj veliko bolj imenitnega, kakor pa da bi enako drugim živalim konečno crknivši se stegnil za vselej: zato nam ne more nikdo zameriti, ako želimo in tirjamo, naj bi take zapuščene sirote v roke prišle dobrim, pametnim in krščanskim ženskam, ktere naj bi jih kot svoje lastne otroke ljubile, jih za vredne ude človeštva in pa za nebesa gojile.

Zdaj naj pa povem, kako se je takim revčekom v naši okolici godilo in se jim še godí.

Ko so babnice izvedele, da se za to človeško barrantijo prav lahko dobí dovoljenje pri okrajni gosposki brez sitnih domačih duhovnov, segle so po tacihi otročajih, kakor po tržaških figah, porabivši za to „kupčijo“ še celó možake. Napotil se je enkrat — tako pripovedujejo — možak dolgoprstnež, ki je zarad tatvine

*) Aman = milost.

**) Medet = odpusti.

prevaževati v daljno Nemčijo in Rusko, ali ne bi tudi mi Slovenci mogli misliti na to, da bi kakošne pridelke vozili na tuje? Se vé, da marsikak pridelek bi se moral še zboljšati in da posebno Vipavska dolina bi mogla z zgodnjim sadjem barantati na tuje.

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.

(Dalje.)

II.

Nočnik.

Solnce zajde, mesec pa izajde.
Kdo na klance, kdo iz klancev leze,
Ter se skrivno bliža Črnej gori?
Z dnevom hodi in z nočjo počiva,
Nekdaj junak, al sedaj ne junak,
Ampak trst, ki vetru se uklanja.
Zašumi le poleg pota kača,
Al z češmina grma zajec,
On, od hude kače nekdanj huji,
Bolj plašljiv ko zajec zdaj trepeče.
Misli tužen, da je volk planinski,
Al pa hujši še hajduk gorjanski,
Ter se trese, kje da bo poginil,
Al ne najde, kar teži mu srce.
Skopovarje svojo ruso glavo
Ni mu zlata, ni mu pozlačena.
Vidi mu se, da umreti neče,
Ter je nekaj, kar naprej ga vleče.

Je hajduk li, je oglednik turski,
Ki ogleduje svilorune ovce,
Ali volov vitorogo čedo?
Ni hajduk in ni oglednik turski,
Ampak Čengića poslanec Novica;
Divji Turčin, krvnik Gore črne;
Dobro staro ga pozná in mlado,
In še vile ne bi ga prenesle,
Kak prenesle bi ga čvrste noge
V belem dnevu tje po Črni gori?

Puško obesil je na rame,
Ljut na pasu mu visí jatagan,
In kraj njega do dva samojeda.
Gadje gnjezdo je zagrnil s suknjo
Stegnil lahek na noge opanek,
Na junaško glavo pokrivalo,
Od turbana še spomina nima.
Brez turbana, glej, koraka Turčin;
Vidi mu se, da umreti neče,
Ter je nekaj, kar naprej ga vleče.

Modro Cuce je junak prehodil,
In Belice *) že junaške tudi,
Ter se bliža skalnatim Cekličem
Cekličem se bliža, — Boga moli,
Da mu dá tud nje prehodit srečno,
Da ga kdo ne vidi in ne sliši.
Vidi mu se, da umreti neče,
Ter je nekaj, kar naprej ga vleče.
Drugič peli petelini v polju,
Ko v Cetinjsko polje pride.
Tretjič peli v mestu so Cetinju, —
In Novica pade na Cetinje.

*) Oddelki Črne gore.

Tu zakliče božjo pomoč straži:

„Bog pomagaj ti stražar cetinjski!“

Lepše njemu odgovarja straža:

„Dobra sreča ti, junak neznani!“

S ktere si dežele prišel?

Kaka sreča te je pripeljala,

Da junak tak zgodaj si se vzdignil?“

Moder Turčin, za nevoljo mu je,

Moder Turčin, modro odgovarja:

Ker me prašaš, ti povem resnico:

Jaz junak sem od Morače hladne,

Od Tusine, majhine vasice,

Znanega spod Durmitora gore.

Troje nosim v srcu bolečine:

Prva v srcu mi je bolečina,

Da pobil je Čengiće Moračane;

Druga v srcu mi je bolečina,

Da mi očeta Čengiće je pogubil;

Tretja mi je v srcu bolečina,

To največa, da še krvnik diše.

Ali, tak ti Bog pomagaj Večni,

Pusti mene k svojemu gospodu,

K gospodarju mojemu in tvojmu,

Ne bi l' on mi bolečine izlečil.“

Še modreje straža odgovarja:

„Mož neznani s sebe vrzi orožje,

Nos' potem si glavo koder hočeš.“

Kadar Turčin k vratom dvora pride,

Ugasne zadnja zvezdica na nebu:

Bila aga Čengića je zvezda.

(Dalje prihodnjič.)

Zabavno berilo.

Slovenščina v uradnji.

„Brencelj“, kterega vsacih 14 dni tudi po kmetih komaj pričakujejo, da pride na svetlo, se v svojem zadnjem (6.) listu izvrstno norčuje s „kranjsko špraho“, kakor jo večidel kramljajo v kancelijah starejši uradniki, ki čistega slovenskega jezika kar trpeti ne morejo zato, ker so — preleni, da bi se ga učili, ali že — preneumni, da bi jim jezikoslovje v glavo šlo, zato čisto slovenščino psujejo za „novo špraho“. — Pod gori stavljenim napisom ima „Brencelj“ narisano kancelijo; predstojnik z obrazom pravega birokrata, sedi na stolu, pred njim pa stoji župan, ki je prišel s pritožbo, da dobiva iz kancelije nemška pisma. Tako-le se glasi pogovor:

Uradnik. Čemu pa že spet Oni *) v kancelijo pridejo? Saj niso bili forladani!

Župan. Bom prosil, gospod predstojnik, da se mi ta-le dopis v slovenskem, meni bolj razumljivem jeziku pošlje.

Uradnik. Oho! So bili pa že tudi Oni na taboru, kjer so slovenski švindlarji puntarske govore držali.

Župan. Prosim, gospod predstojnik, jaz se opiram na postavo, ktera v §. 19. velí uradnijam, slovenskemu ljudstvu le slovenske dopise pošiljati in slovenske vloge slovenski reševati. Meni pa ste poslali tu na slovensko prošnjo nemški odgovor, kterega ne razumem niti jaz niti kdo drugi v naši srenji. Tedaj si ne vem drugače pomagati, ko da prosim Vas, da bi mi hoteli stvar razjasniti v mojem maternem jeziku.

Beseda oní namesti Vi se je vrinila v lepi slovenski jezik tako kakor ljulika med pšenico. Nemškutarji mislijo, da je vi surov ogovor, pa še ne vedó, da tudi najbolj omikani francoski narod ne pozná besede oni, ampak le vi.

Vred.

liko časa in denarja. Ministerstvo deželnega vojništva je tedaj, od več strani siljeno, predrugačilo ta ukaz in dovolilo, da se politični okraj sme razdeliti v posebne okraje za lozanje, če šteje več kot 600 fantov, ki imajo lozat priti, in sicer tako, da se 3 okraji za lozanje naredé, ako je fantov 1200, 4 okraji, če jih je 1800, in 5, če jih je 2400. — Al ta novi ministerski ukaz je pa, kakor večidel vse, kar od sedanje sisteme izhaja, spet le polovičarsk in nikomur ni po volji. Prvič je že to čudno, kako da ministerstvo v zadnji uri, ko so občine in okrajne gosposke večidel pripravljane za rekrutbo končale, do tega pride, da hoče spolniti željo ljudstva. Drugič pa tudi vsakdo vidi, da najbolje in najpripravniše bi bilo vendar to, da ti okraji, kjer so zdaj sodniške gosposke, ostanejo tudi okraji za rekrutbo. Sicer ima razdelitev sedanjih asentnih okrajev še druge napake. Iz vsega je pa spet očitno, da sedanja vladna stranka nima ne le zmožnosti za dobro politiko, marveč da tudi razuma nima za dobro administracijo.

Slovstvene stvari.

Vabilo na naročbo.

Današnji razvoj naroda slovenskega je očitno nanesel potrebo do pravoznanskega časnika. Namenil sem se toraj na svetlo dajati list pod naslovom:

„Pravnik slovenski“,

ako se oglasi dovoljno število naročnikov. Ta list bode prinašal znanstvene članke, razsodbe vseh stopinj, odločbe raznih oblastnij, pomenke o novih postavah in sploh reči segajoče v pravosodje in upravo, tedaj v pravno življenje slovenskega državljana, da se bolje in bolje budi pravna zavest, olajša razsojanje in upravljanje in da naš domači jezik sčasoma zadobi v javnem življenju tisto veljavnost, ktera mu gré po njegovi sedanjosti oliko v prid naroda in pravice.

Vsi izobraženi narodi rabijo svoje jezike v javnih sodiščih in uradih sploh, in ni še preteklo 40 let, kar so naši sosedje Magjari rabili učeni latinski jezik, kterege je dandanašnji popolnoma spodrinil magjarski. Domače jezike rabijo vsi naši bratje in sosedje, Slovenec pa, bistra glava, ne bode hotel zaostati za njimi v lastno škodo, kedar gré za pravico, čast, poštenje, premoženje in celó življenje njegovo, posebno kar se porotne sodbe, ta vrhunec prvosodstva, brez narodnega jezika dostojno vršiti ne morejo. To isto zahteva tudi ustno ravnanje v državljanskih pravicah, ktero se ravnokar postavno snuje in ker so šole sploh s to terjatvo sedanjega časa v tanki zvezi, po šolah pa omika in blagor naroda v vsakem oziru, je raba narodnega jezika živa podoba narodnega blagostanja, narodne sreče in pogoj lepše prihodnosti. Jezik slovenski se bode vpeljal v javno življenje le tadaj, kedar to zahteva narod sam.

Posebno mladim sodnikom, političkim uradnikom, odvetnikom, bilježnikom, županom in porotnikom se hoče sčasoma podati ročna knjiga, s pomočjo ktere bodo lahko in veseli opravljali svoja težka opravila; narod slovenski pa bode z zaupanjem vračeval trud prvega začetka.

„Pravnik slovenski“ bode izhajal od 1. rožnika (junija) letos počenši 1. in 15. dan vsakega meseca (tedaj dvakrat na mesec) na celi tiskani pôli v veliki osmerki in veljá do konca leta 2 gold. na vse strani. Naročnina se naj pošilja podpisanemu v Ljubljano ter jasno zapiše ime, stanovalešče in poslednja pošta.

V Ljubljani konec meseca sušca 1870.

Dr. Razlag.

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.

(Dalje.)

III.

Truma.

Majhina se dviga truma
Na Cetinju v Gori črnej.
Majhina je, ali hrabra,
V nji je komaj sto junakov.
Niso zbrani ti junaci
Po obličju in lepoti,
Ampak po junaškem srečju,
Kteri vdarit' so pripravni
Ne na deset, da vbežijo,
Le na dva, da jih umorijo;
Kteri umreti so pripravni
Za častiti križ, ki ž njim se križa,
Za križ častni in slobodo zlato.

Čudna truma! ne sobrana,
Ko se druga zbira truma.
Ko drugej ne slišiš tukej:
„Kdor junak je le v klanec!“
„Le v klanec, kdor junak je!“
Ne glasi se skalna jeka.

Ampak kakor duhov tajnik
Glas duhovom vikšim vdanih,
Nočni šept po Gori črnej,
Z ene skale k drugi prhne;
Ter glej čuda! skoz mrak meniš,
Da se oživlja mrzel kamen,
Giblje, leze, dviga glavo,
In iz trde skale močno
Pest molí in nogo krepko,
Ter po mrzlih živcih vroča,
Da krvi mu teče reka.

Vidiš tudi puško dolgo,
Kak se dviga proti nebu,
Al kar krije krilo zvesto
O prepasu, tvojemu očesu
Je zakrito; in mrak gosti
Ti odvzame nočno bitje;
In vojniki po glasu dalje stopa.

Čas je gluhi temne noči
Jasne zvezde oblak zakriva;
Svitlo orožje noč in plašeč.
Ide truma nočna, temna.
Vitez vrli pa pred trumo,
Da šepa o njem drug drugu
Imenoval bi ga Mirka.

Ide truma, ali kamo?
To zastonj boš trumo prašal.
In zastonj boš prašal bliske,
In zastonj grmeče grome,
Kam drvé se iznad gore?
Ker ti vedno govorijo:
„Ne mi, ne mi, le gromovnik,
Ki mu vsakdo služiti mora!“

Ide truma, kje in kamo?
Sam on vé, ki je nad nami.
Treba, da je velik grešnik,
Na-nj da tako silo stresti
Hoče z neba visočine
Sod njegove pravde večne.

Stopa truma tiho in gluho
Posred tihih tmin in gluhih.
Ne šepa tu nihče, ne upije,
Nihče tu ne poje, se ne smeja:
Od sto glasov tu glasú ne slišiš.

Ampak kakor težke bič:
Toče oblak v krilu krije,
Pršeč tiho, grozeč tiho
Kraju, kjer se vije, konec:
Tak tud truma v tmò zavita,
Kot spodobi božji se desnici,
Stopa tiho, da uči se grešnik,
Da — ker grom se ne oglašá z mesta
Kamor udari — on tud ni zavarvan:
Kar kasneje, bije tem močnejše.

Svitlo orožje ne ropoče,
Smrtne cevi ne grmijo,
In ko lahka noga stopi,
Svitlo škrile ne rožlajo:
Ampak, ko da vé, koga da nosi,
Pod opankom hrabrih sinov
Kameniti breg se vdaja,
In prepada strme ploše.

Zvest pri bratu brat koraka,
Nerazločno, zvesto in trdno,
Ko blizanci zvezde jasne
Kedar solnčni žark ugasne.

Komljani jim in Zagarač
In tudi ljuti Belopavlič
Davno zadej že ostaja,
Gazijo že skalne Rovce.
Ko se bliska zgodna zora,
Že za Rovci družba nočna
Na Moračo slavno pade;
Od Morače hladne vode
Zemlja ime je dobila.

Hrabra truma dan danovat
Na Morači hladni sede.
Ta na rosno travo leže,
S snom da moč krepčá telesa.
Ta ljut ogenj puške ogleda,
Ta fiške *) smertne šteje,
Al pa vdano mu ostrino
Noža zvestega si gladi.
Ta z kremená iskro vabi
S trdim jeklom, ter jo v listje lahko
Zamotavši, navali vej suhih,
In za malo časa z možko sapo
Plamen piha; uni darek
Krotke čede, četrtino ovna
Že na ražnju leskovim obrača,
Ali bel'ga sira košček
Iz trebuha torbe jemlje.
Si li žejin? Morača je blizo
Treba l' kupe? Sej imaš dve roki?
(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Gorice. — Deželna komisija za vravnavo zemljiškega davka na Goriškem po postavi od 24. maja 1869. leta se je ustanovila ter svoja opravila 10. marca tega leta začela. Komisija je sestavljena iz sledečih udov: Predsednik jej je: Feliks baron Pino-Friedenthal, c. k. namestništva svetovalec, njega namest-

nik in sporočevalec Jožef Fabiani, c. k. predstojnik v pokoji. Udje te komisije, od deželnega odbora voljeni, so: Viljem grof Pace, Anton Fabiani, Izidor Pagliaruzzi, njih namestniki: Jožef grof Valentinis, Jožef Samsa, Franc grof Coronini, Miha Kacafura, — uda izvoljena od vlade: Karol Polaj, Dominik Benardelli, njuna namestnika: Anton Zottig, Anton Uršič. — Ud pa nadzornik in gospodarski cenitelj je: Timotej Födransperg, nadzornik in katastralni cenitelj v pokoji, njegov namestnik, nadzornik in gozdni cenitelj: Karol Pachmann, katastralni komisar, gozdni cenitelj v pokoji. — Uradnija deželne komisije je v Gorici na Travniku št. 455., v poslopji c. k. okrajnega glavarstva v drugem nadstropji.

Za prvosednika družbe kmetijske je bil 27. u. m. izvoljen grof Franc Coronini. — Zborovala je te dni tukaj posebna komisija za povzdigo sviloreje od c. k. vlade sklicana. — Baron Czörnig, znani pisatelj statistike avstrijske in vodja statistične pisarne, ki je zmirom rad več Nemcev kot Slovanov štel, si je tukaj kupil posestvo.

Iz Gorice 25. sušca. —x— Že pred enim letom je bilo v „Domovini“ naznanjeno, da v Mirnem blizo Gorice neka ostudna ženska ljudstvo slepari, in se dela kakor bi „sveta“ bila in v nebesa zamaknjena. Ljudstvo slabosti podvrženo jej veruje in od vseh krajev k njej zahaja. Kar pa se je v naši okolici te dni godilo, ne morem zamolčati. Neka uboga stara žena, ki jej je njen sin letos nagloma umrl, ko je slišala od te „svete“ ženske govoriti, podá se tudi k njej ter jej svojo žalost odkrije in prosi, naj bi jej od njenega sina na unem svetu kaj povedala. Kmalu začne nekaj nerazumljivega godrnjati, potem jej pa reče, da je njen sin v svojem življenji veliko grešil, da trpljenje njegovo je veliko, da se znajde v vicah itd. itd. Uboga žena se močno prestraši in zdaj v naši okolici od hiše do hiše potuje. Tudi k meni je prišla in mi na tanko vse povedala, kar jej je „sveta“ ženska v Mirnem razodela. Prizadeval sem si podučiti to revo, al vse zastonj. Uboga žena nima več mirú, in dan za dnevom berači, da bi se toliko denarja nabrala, da bi poplačala obljubljenih 40 sv. maš. Ali gosp. fajmošter Miranske fare tega ne vejo, da bi konec storili tem magnetičnim sanjarijam? Noben pravi kristijan ne bode ugovarjal blagru sv. maš; al da bi kaka babura bila na svetu, ki bi gledala v uni svet, o katerem samo sv. pismo pravi, da nobeden ni videl in ni slišal, kaj se ondi godi, to je vendar od sile! Tudi misliti smemo, da dušni pastir, ako bi za resnico imel, kar ona babnica vелеva, gotovo bi sam iz lastne blage volje opravil onih 40 maš, da ne bi uboga mati begala cele okolice. Sicer pa opominjamo tudi gosp. župana, naj si prizadene, da sleparijam preostudne ženske konec naredi.

Iz Gradca. Dr. Krek je po Najvišem sklepu od 21. marca t. l. imenovan za profesorja slovanske filologije na tukajšnjem vseučilišču.

V Stanjeli na Krasu. (Čitalnica naša) se slovesno odpre 18. aprila ob 6. uri zvečer. Vljudno vabi ude vsakterega slovenskega društva odbor.

Iz Šneperka 2. aprila. Na dopis iz Loža ne odgovorim danes družega kot to, da le ljubezen do domovine mi vodi peró in da pospeh gozdoreje mi je posebno pri srcu. Žaliti nočem nikogar. Ker pa je o gozdoreji odstraniti mnogo napák, povedal jih bom; podučen sam bom skušal podučevati druge. Če kaj napačno rečem, naj si mi pové. Tako drug družega podučimo.

Iz Sodražice 27. marca. (Očitna zahvala.) Da ni bila naša v 4. listu letošnjih „Novic“ izrečena prošnja glas vpijočega v puščavi, očitno pričajo knjige, ktere sta brezplačno poslati blagovolila slavna zavoda: slov.

*) Fišek = patrona.

med Loko in Kranjem skoraj v vsaki vasi. Tu so kmetje, ki imajo po več tisuč mladih drevesec vsako leto na prodaj in ki jih tudi v primeri vsako leto po kacih 7 do 8 tisuč cepijo, kakor na pr. Matija Hafner, kmet v Dorfarjih, kateri se že več let prav marljivo peča s sadjerejo in svoja drevesca po vseh bližnjih krajih prodaja. Dobijo se pri njem od 2 do 5 let stara drevesa vsakoršne sorte in velikosti, ktera lepo gleštana gotovo v vsaki zemlji lahko rastejo in zdrava ostanejo.

N. Vokul.

Zdravniška stvar.

* Krop proti protinu (putiki) in trganju po udih (reumatizmu) priporoča znani dr. Bok v Lipsiku, rekoč, da krop (prav vročo vodo) piti je že starodavno zdravilo pri omenjenih boleznih. To dokazuje tako-le: Slavnoznani angleški državni poslanec Burke je zelo bolehal za protinom (Gicht), ki je navadna bolezen državnikov in učenjakov. Brž ko ga je protin napadel, dal si je lonec vroče vode prinesiti, ktero je čisto samo pil kar najbolj mogoče vročo in je spil prav obilo, po 3 do 4 maslice eno jutro. Navadno je je vlil poldrugi bokal na enkrat v skledo, da je vroča ostala, in jo iz sklede z žlico kakor juho (župo) pil. Mlačna voda ni za rabo; ona slabí želodec in naredí bljevanje, al vroča voda lepo oživlja in človeka popravlja, da je kaj. Vsacemu jo je priporočal kot gotovo zdravilo, ki mu je vselej najstrašnejše bolečine pregnalo. — Teško je takim skušnjam kaj ugovarjati in to tem manj, ker, če vroča voda ne pomaga, saj tudi ne škoduje ne, ako se ne pije tako vrelo, da bi si človek usta in želodec opekkel.

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.

III.

Truma.

(Dalje.)

Zdaj rudeti dan začne se,
In že po planini bližnji
Se zasliši glas pastirja,
Njemu zvonec se oglašja, —
Predvodnika ovna zvonec.
Pa pogledaj družega pastirja,
Ki koraka krotek k svoji čedi.
Srebro ga ne kinča in ne zlato,
Ampak čednost in odeja črna.
Spremljevalcev nima on bliščečih,
Ne svetilnic, nima več bliščečih,
Ne ponosnih zvonov iz zvonika:
Ampak spremlja solnce ga zapadno,
In ponižno ovna zvon s planine.

Cerkev mu je krasno podnebesje,
Častni mu oltar je hrib, dolina,
In kadilo duh, ki k nebu diže
'Z rožic se in 'z belga sveta
In 'z krvi za križ prelite.

Ko se trumi bliže je približal
Vreden hlapec vrednejga gospoda,
Božjo je pomoč zaklical trumi,
In poklical viteze je hrabre,
In potem na mrzel kamen stopil, —
Mrzel kamen, pa je srce vroče.
Dober starec tak govoril trumi:

„Sini moji, oj vojaci hrabri,
Vas je ta zemljica porodila,
Skalovita, ali vam je zlata.
Dedi vaši tu so se rodili,
Otcí vaši tu so se rodili,
In tud' vi se tukaj ste rodili:
Zemlje lepše ni za vas na svetu.
Dedi vaši za-njo kri so lili,
Otcí vaši za-njo kri so lili,
Lijete tud' vi še za-njo krvco.
Za vas zemlje draže ni na svetu.
Orel plete gnjezdo na planini,
Ker slabote zlate ni v ravnini.

„Vi ki temu vajeni ste
Dni preživet' svoje trezne,
Kdo kej mara, daje l' skala vina?
Kdo kej mara, daje l' skala žita?
Kdo kej mara, daje l' skala svile?
Dok po vrelcih hladna voda izvira;
Dok po dragah tolsta čeda muče;
Dok drobnica bleketa po hribih? —

„Praha imaš“; svinca je zadosti;
Jako desno ima mož junaški;
Pod trepavnico oko sokolovo;
V prsih bije ti srce pogumno;
Vera trdna je, ne boš pustil je;
Pobratima pobratim Te pazi;
Moža zvestega te ljubi žena;
Delom dar je plemenita pesma;
Treba li železa? Turek ti ga nosi:
Glej tu vsega, kar srcé ti prosi!

„Al nad vse je, kar to skalo kinča,
Križ presveti, ki nad njo se diže.
On je, ki vas v nevolji jači,
On premili, ki vas z nebom varje.

„Oh, da sveta vidijo narodi
Iz nižav, od katerih ni moč videt',
Križ ta slavni, nikdar ne premagan,
Vrh Lovčena, ki se k nebu diže;
Pa da vide, kak nakazen turška
Ga pogoltnit' hoče v grdo žrélo,
In o skali tej zastonj zob krha:
Ne bi križem lenih rok držali,
Dokler vi za križ trpite muke,
Vas barbare ne bi zvali,
Umirali ker ste, ko oni so spali! —

„Za križ častni ste pripravi umreti.
Za-nj tud' zdaj se dvignili ste umreti,
Jeze božje hrabri maščevalci;
Al kdor Bogu verno služiti hoče,
S čistim srcem služiti mu mora,
S čisto dušo ta spolniti mora,
Kdor spolnuje, kar z nebes Bog sodi.
„Al je morda kdo razžalil brata,
Al življenje vzel protivniku je
Slabemu in tak ogrešil dušo;
Al zaklenil potniku je vrata;
Al besedo dal in ne jo držal;
Ali hrano lačnemu prikratil;
Al zavil ni ranjenemu rane;
Vse je greh, vse dela so hudobne:
Brez kesanja nimaš odpuščenja.

„Obžalujte greh, dokler je dneva,
Dok je doba otroci obžalujte;
Obžalujte ga, dok ne pokliče
Dušo k sebi ta, k' nebo potresa,

Obžalujte, zemeljskega stana
Tek se hitro omika, obžalujte:
Obžalujte ga, ker doba rana *)
Mnoge našla bode pred sodnikom.
Obžalujte“

Ali v grlu

Starcu ustavi se beseda.
In na beli bradi bistra
V solnčnem žarku zasveti se
Kaplja, kakor biser droben.
Morda z britkim ga spominom
Žalijo tud' mlade leta.
Ter ko čedi rane leči
Sam se svojih ran spominja:
Dober je pastir; kar on ukazuje,
Sam z izgledom svojim potrduje.
Množico je vso spokoril
Glas preblagi blazega pastirja.
Jagnjeta bi rekel tiha
So, ki bili prej so levi.
Tak beseda božja čuda dela.

Al med tem kdo se prikazal
Pred očmi je trume krotke,
Ter sto rok sto nožev grabi
V enem hipu? Čuden človek!
Vreden sto od neba src odvrnit',
In sto volj je naglo hotlo
Njega samega končati!
Nóvica je krvnik kleti,
Nóvica je poln svobode,
Ki k pobožnem' stopa krogu,
Ter stopivši k starcu bliže
Glas tako svoj krepki diže:
„Z Bogom bratje, hrabri Črnogorci,
Za orožje ne grabite svitlo.
Nóvica sem, al Novica drugi,
Ker na vas ne, ampak grem le z vami
Omastit si roko s krvjo turško.
Kar doslé sem imel med Turčini,
Vse nemil mi je ugrabil Turčin.
Desna le mi je ostala hrabra,
In od zdaj ta bodi črnogorska.
Al kristjanu ni junak podoben,
Ak ni krščen; prosim, da krstite
Me, ker delat hitro čas nas sili.“

Sto desnic na te besede
Ljuto orožje je spustilo;
Sto oči, ko skozi roso
Mesto solnca mavro vidi. —

Mignil z okom starec dobri;
Kapo dajo mu Morače:
„Veruj sin v najvikšega očeta
In u vekovečnega mu sina,
V tretjega tud' milostljiv'ga duha:
Veruj, rešila te bode vera!“
Reče, oblije ljutega neverca.
Bile priče so strmé planine
In njih sem truma v planini.
Starec je potem oči povzdignil,
Blage oči ino bele roke,
Ter je trumo greha oslobodil.
In začel je Boga jim deliti.
Mrvo možu vsakemu podaja
Tajne hrane, angelskega kruha;
Kapljo možu vsakemu podaja

Tajne pijače, angelskega vina:*)
Žarko solnce čudno čudo gleda,
Slabe kjer ljudi krepčá slab starec,
Da krepóst jim Bogu bo prijetna.
Vsa po redu družba se poljubi.
Truma polna Večnega je Boga,
Ne ko nož krvav, s kôm rana
Smrtna in težka se nareja;
Ampak svetlo ko peró in zlato,
S katerim nébo za unuke pozne
Dela piše vitežka očetov. —

Žarko solnce pade za planino;
Starec ide, truma dalje stopa.

(Dalje prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* Tulje, ki ostanejo po otiranji prediva in konopelj, in niso skor za nobeno rabo več, dadó še lično, svili (židi) popolnoma podobno prejo po iznajdbi nekega Jožefa Sachsa. Tako piše dr. M. H. Wagner ter pravi, da je preja in tkanje, ki jo je videl po tej iznajdbi narejeno, bila tako lepa, da se je vse čudilo. Gosp. Jožef Sachs je pripravljen to vsacemu dokazati, kdor želi pristopiti temu podvzetju. — Na svetu se je sicer že marsikaj iznajdlo, o čemur poprej nihče ni mislil, da je mogoče; pri tej iznajdbi je pa vendar čudno to, da g. Sachs še išče — tovaršije za to podvzetje.

* Različne sodniške sodbe. Zarad dogodbe na Jančjem so zavoljo javne posilnosti nekteri obsojeni na 2 in tudi 3 leta. — V dunajskih časnikih se bere konečna obravnava 7. dne t. m. pri dunajski deželni sodniji: neka družba namreč, ki je bila ponoči 20. januarja na plesu, je potem domú gredé nekega policaja napadla, ki jo je svaril, naj ne razsaja po ulicah; državni pravdnik Zaillner je nasvetoval, da se napadniki obsodijo od 1 do 5 let v ječo, ker to, kar so storili, je javna posilnost. Zagovornik dr. Pichl pa je dokazal, da ni to, ampak da je le besedno in djansko razžaljenje javne straže; sodnija mu je pritrdila in zatožence obsodila na 8 dni do 6 tednov zapora. — Neka ženska Susana Fabri iz Ipolysaga na Ogerskem, obdolžena 215 detomorov, izmed katerih je 11 detomorov po sodniški preiskavi dokazanih, je bila nedavno v težko ječo obsojena na 3 leta.

* V Verovitiški županiji na Hrvaškem je neki — tako smo čitali v časnikih — nedavno v 4 vaséh poginilo blizo 4000 glav živine; škoda se ceni na 20.000 goldinarjev. Dva zdravnika, ki sta ogledovala to živino, sta trdila, da je je večí del glada (lakote) poginil. — Ko bi tega ne bili čitali „schwarz auf weiss“, ne bi verjeli, a vendar tem manj moremo to še zdaj verjeti, ker skor ni mogoče, da bi toliko živine po lanski letini pocepalo bilo za gladom!

Dopisi.

Materija 7. aprila. — č — Oglasil se je naš župan Kastellitz v „Slov. Narodu“ v rubriki „Poslano“ ter vse na laž stavil, kar je dopisnik „Novic“ v 7., 9. in 12. listu povedal o njem, njegovem delovanji in o volitvah, ktere je deželna vlada ovrgla. Da so „Novice“ resnico povedale, mora pritrditi vsak, kdor dogodbe in okoliščine naše pozná, in da bi se našemu županu smelo še mnogo več očitati, kar je zamolčal dopisnik,

*) Črnogorci so pravoslavne ali grško-iztočne vere; zato jih obhaja njih mašnik v obeh podobah.

*) Ran-a-o = zgoden-a-o.

plodil, in zdaj so Nemci spet svoj starodavni vojni klic sprejeli, kterege so si Rusi od Germanov izposodili. Opomniti je, da se je klic „hurrah“ tudi v 7letni vojski mnogokrat čul in sicer v krdelih cesarskih slovenskega rodú; kričali so „hurraj“, to je „v raj“ (paradiž); ta klic se menda bolje vjema z ruskim „hurrah“ kakor s starogermanskim „harra“.

Jugoslavenstvo.

* Jugoslavenska akademija v Zagrebu je ravnokar izdala 10. svojo knjigo pod naslovom: „Rad jugosl. akad. znanosti i umjetnosti“, ktera obsega dva obširna članka: enega od S. Ljubića „o Markanturu Dominisu Rabljaninu“, drugiega od dr. Fr. Račkoga „Bogomili i Patareni“ (drugi del.)

* Od knjige: „Časovi književne zabave“, ki jo izdaja Velimir Gaj v Zagrebu, prišla sta nedavno na svetlo 5. in 6. zvezek. Med družimi članki zanimajo nas osobito „Poviestne crtice o narodnom kazalištu u Zagrebu“, ki jih je izdajatelj posnel iz svojih zapiskov. V teh črticah, ki segajo od 1848. do 1860. leta, popisuje on po imenu vse gledališčine igre, ki so se predstavljale na zagrebškem narodnem gledališču, in kaže mnogo „discrimina rerum“ tega gledališča. Ves repertoar je zapisan v zgodovinske te črtice, ki so zares jako zanimive — in to še posebno nam, ki stojimo v prvem letu, kar se je slovenski dramatik odprlo — javno deželno gledališče v Ljubljani. Iz mnogega obzira priporočamo tedaj zvezek 5. in 6. V. Gajeve knjige „Časovi književne zabave“ ljubljanskemu dramatičnemu društvu.

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.

(Dalje.)

IV.

Harač.

Gacka polje, lepo ti si,
Kedar glada ni v tebi,
Glada ljutega in siromaštva!
Al te danes stisnili so revno
Krvni moži in orožje svetlo,
Bojni konji, belkasti šotori,
In železje, in verige grozne.

Kaj možje, kaj hoče orožje svetlo,
Kaj li konji? ino kaj šotori?
Kaj orožje? kaj verige grozne?
Smail-aga zbira krvni harač *)
Tam po Gackem in okoli njega.
Sredi polja je razpel šotore,
Razposlal je haračlije **) ljute,
Haračlije, volki jih izjedli,
Ter cekin od glave rúmen išče,
Tolstega od ognja išče ovna.
In za harem si devico išče.

Haračlije jezdijo od iztoka,
Rajo nago vlačijo na repih;
Haračlije jezdijo od zapada,
Rajo nago vlačijo na repih;
Jezd'jo zmaji s severa in juga,
Rajo nago vlačijo na repih.

*) Harač — davek, ki ga raja (kristijan) Turkom plačuje.

**) Haračlija — nabiralec harača.

Raja revna z rokama na hrbtu
Na konopcu sled sledí konjičev.
Bog premili! kaj je raja kriva?
Al je kriva, da morí glád Turka?
Al je kriva, da slabost jih bije?
Kaj je kriva? — Kriva, da je živa,
In da nima, kar Turčinu treba:
Zlata r'menga ino bel'ga kruha.

Med tem aga z dobrim konjem
Pred šotorom se igraje
S sulieo oko bistro vadi,
In desnico hlabro uri.
Turke druge zdaj izmaga v skoku
Konja brzega, zdaj s sul'co,
Dober junak, da je človek taki!

Ko zagleda hlapce ljute,
Kakšen plen da mu peljajo,
Zaletí se kakor strela
Na rumencu, dobrem konju,
Ter dirjaje skušnje dela,
Z roko vrže ostro sulco.
Prvi vlaški glavi jo nameni.

Ali tudi dobremu junaku
Včasi hlabra roka ne zadene.
Zdaj hotela tako je nesreča.
Se spodtaknil brzi je rumenec,
Zažvižgala sulica je zvita,
Ter u krivem letu lahkokrila
Namest janca volka je zadela,
In Saferu, ki je vlačil vlaha *)
Reva luč iz glave je izbila.
Prhne oko na zeleno travo,
In Turčina črna kri oblije.
Turk zacvili, kakor kača ljuta;
Aga plane, kakor plamen živi:
Oj sramota takemu junaku
Zbirat harač, harača ne zbrati
Džilit **) vreči, cilja ne zadeti,
Kaj še Turke slepit' mesto raje,
Da se smeja mu kristjan hudobni.
Plane aga, kakor plamen živi;
Oj gorjé kaj bo od zdaj s kristjani,
Ker do zdajci so že krivi bili!

„Mujo, Haso, Omere, Jašare,
Brzo, psice, konje dobre
Po poljani zaigrajte,
Da kristjane vidimo dirjati!“
Rjuje aga, ko bik ljuti.

Hlapci brzi brzo poslušali.
Zaigrali po poljani konje.
Vpitje sliši hlapcev se na konjih,
Konjska podkev sliši se pod hlapci,
Vriš kristjanov sliši se za konji.
Prvi časek meniš, da pretekla
Lastavca bo raja, konje vile;
Drugi časek razločit' ne moreš,
Al hitreji konji so, al raja;
Tretji časek konji prehiteli
Revno rajo; ta zastajat' začne.
Da četrti časek pa pogledaš,
Revna raja padala na tla je,
Vlačijo po tleh jo konji brzi,
In po prahu in po blatu,
Izpod mesta Hektorove Troje,
Ko bogovi so jo zapustili.

*) Vlah — kristijan.

**) Džilit — sulica.

Aga stóji in stojijo Turci
In nad žalostnim prizorom
Pasejo oko si srdito.
Krví žejo grozno si gasijo
Z vlaško krvjo, z vlaško muko.
Poskakuje srce jim veselja;
Vsi na glas se krohótajo
Na lep prizor, kedar raja,
Kedar pseta padajo na zemljo.
Had *) prokleti tako se krohoče
Ko se grešnik v večnih mukah joče.

Turci niso ponehali,
Jenjali so konji dobri,
Zavlečeči ravno polje
Z mesno brano, grozno živo;
Ponehali, — postajali.

Takrat aga: „Glejte hlapci,
Crka raja, crka harač, hlapci;
Ali pojd' te, vzdignite mi rajo —
Morda rešite mi harač.“

Hlapci slabi slabšega gospoda
Tróstroke so biče vzeli
Ter od brzih konj so odskočili,
Na pol mrtvo rajo še pretepat,
Da se morebit oživé zopet.

Trak trostroki, grozni biča,
Ki ga vodi roka urna,
Po brezčutnem žvižga zraku,
Ter s trostrokim zobom tiho
Mučeniško grize meso,
In krvave stvarja vrelee;
Ak spodtakne se desnica urna
Po telesu črno-modrih
Kač podobe grozen piše,
Dok nesrečna pod njim žrtva izdiše.

„Ajde raja, ajd **) na noge,
Ajd na noge psi kristjanski!“
Z turških ust po polju se razlega.
Kdor je jači onemogle
Pod udarci zbira duhe,
In na slabe noge se opira;
Kdor je slabji, kakor v večnem spanju
Sliši klete le besede,
In čuteči zbadalo nemilo
Že na pol zgubljeno oživlja dušo,
Ter se miče in čveteronožno
Po zelenem leze polju,
Dokazuje to, da ne le zadnja
Tromba mora mrtve k sodbi budit',
Ker trostroki delajo to biči.

Ko prileze vsa krvava
Do šotorja raja tužna,
Divji aga, spaka grda
„Harač, raja, karač!“ kliče
„Harač, harač al še hujše biče!“

Stvarnik pticam dal nebó najvikši,
Tihe luknje in prelube gnjezda;
Ribam vode in nezmerno morje,
Hišo iz stekla, naj se v nji množijo;
In zverini travnike in gore,
Hladne luknje in zelene loge;
Revni raji? Dal še suhe skorje
Kruha ni, da s solzami jo kvasi.
Pa kaj pravim? Dale so nebesa
Pa pobral je vse požrešni Turčin.

(Dal. prih.)

*) Had = hads grški.

**) Ajde, ajd = poklic; na, na noge!

Kratkočasnice.

* Neki oče je rekel svoji hčerki: „Ženska, ktera se moží, dobro storí, a ona, ktera devica ostane, storí še bolje“. — „Pustite me tedaj, oče, da storim dobro, a druge naj storé bolje“ — zavrne očetu prebrisana hčerka.

* Neka gospodinja je iz službe djala svojo deklo, ker dalje ni mógla strpeti nečednosti njene. Pri odhodu jo prosi dekla, naj jej tega ne zapiše v spričalo, ker bi jej škodilo pri vdinjanji v drugo službo. Gospodinja jej toraj zapiše v spričalo to-le: „Katra Zamuzanka nima družega pogreška razen tega, da se zeló — vode bojí.“
„Pučki Prij.“

Dopisi.

Iz Gradca. (Odgovor preuz. škofa Strosmajera) na čestitko od tukajšnjih Slovanov mu poslano, glasi se tako-le: „Plemenita gospodo! Moga se srдца živo kosnuše čuvstva, koja mi u cienjenoj pouzdanici Vašoj za rād moj na sadašnjem crkvenom sborištu prijateljski izraziste. Primito ovim najsrdačniju zahvalnost i ostajte uvjereni, da će i odsle svako moje djelovanje to za crkvu to za našu domovinu biti odjekom moje sviesti i mojega obsvjedočenja. Bog Vas, gospodo, blagoslovio i pratio po svih stazah Vaših, e da biste crkvi i otačbini koristni bili! Sobitom ljubavlju ostajem

Vam iskreno udani Strosmajer biskup.“

U Rimu pri svetom Jerolimu slovinskem dana 16. ošujka 1870.

Iz Gradca. (Za potovajočega učitelja kmetijstva) si je družba kmetijska naša po razglasu odborovem od 22. marca l. l. izvolila gosp. P. N. Feuserja, ki je poprej bil potovajoč učitelj kmetijstva pri dunajski družbi kmetijstva. Mi gosp. Feuserja dobro poznamo iz tehtnih gospodarskih sestavkov, ki so jih že večkrat prinesle „Novice“. *) Njegova naloga je, da vsako leto potuje po deželi in se udeležuje podružničnih séj in družbenih zborov; šel bo pa tudi, ako ga kaka podružnica želi, na tabore kmetijstva govorit in podučevat.

Iz Hrvaškega. (Franjo Žužel), mnogozasluženi župnik in rodoljub z dušo in telesom, ki je z zaporom okusil tudi „liberalizem“ nove ère, je na gornji Reki 13. dan u. m. umrl. Z njegovo smrtjo zgubi domovina največega boritelja svojih pravic. Večna mu slava!

Iz Trsta 12. aprila. — Tudi drugi naš poslanec Conti se je vrnil iz Dunaja nazaj ter je opravičil svoj izstop iz državnega zbora tako, da so zdaj zadovoljni tudi taki, ki so poprej grajali Conti-a in Hermet-a, da sta s Slovenci vred slovó dala Dunaju. Hermet je neki rekel, da nikoli več ne sprejme poslanstvu v državni zbor. — V Kopru se je 10. dan t. m. proti večeru zgodilo nekaj, kar očitno priča, kamo pridemo z „brezversko“ propagando. Šla je namreč procesija iz cerkve memo neke kavarne; ondi so stali laški „liberalci“, ki se tū zovejo „liberi pensatori“ in nalašč se ni odkril nobeden. To pa je izbudilo tako nevoljo med pobožnim ljudstvom, da so nekteri iz procesije planili nad te zasmehovalce katoliškega običaja in se je v kavarni boj začel, kteremu je bilo še le konec, ko so vojaki prihiteli in mir storili.

*) Gosp. Feuser je jako učen kmetovalec ne le v besedi, temuč tudi djansko. Mi ga poznamo iz Ljubljane, kjer je nekoliko let bival kot posestnik mahú. Po rodu Nemec (Prus) se je v kratkem času precej naučil slovenščine in je bil Slovencem v mislih in djanjih svojih tako pravičen, da smo mnogokrat rekli: „to je edini pošten Nemec, ki ga poznamo“. Za trdno se nadjamo, da se ni izneveril, in zato ga morajo tudi štajarski Slovenci zaupljivo sprejeti.

Vred.

tem bo prišel konec vesoljnega sveta. A ta poslednja sodba bo strašnejša memo vseh poprejšnjih, in tedaj bo zemlja z ognjem končana. Tedaj se bodo vsi življi z divjim šumom sopet mej seboj pomešali, in konec sveta bo, kakor bil je začetek njegov.

Poleg te indijske pravljice je svet neznansko star. Zakaj po preračunu indijskih popov je trajala prva dōba 1,728.000; druga 1,296.000; tretja pa 8,064.000 let. Od četrte dōbe je do sedaj okoli 5000 let preteklo; toraj je svet 11,093.000 let star; vrhu tega ima še poslednja doba 4,032.000 let trpeti!

Komur je znana prigodba stvarjenja, kakor jo popisuje Mojzes v svojih I. bukvah, temu je dosti enega očesa, da sprevidi, kako so Indijani v svojej domišljiji v basni povili to dogodbo stvarjenja in človeka, njegov padec in vesoljni potop, kako so čedalje bolj zahajali od spoznanja pravega in živega Boga, zgrešili upanje po Odrešeniku, čutili sicer svojo grešnost, a ne več spoznali, od kod da izvira. To se bo še bolj pokazalo iz naslednjega. (Dal. prih.)

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.

IV.

Harač.

(Dalje.)

„Harač, Harač!“ Od kod dade harač?
Od kod zlata, ko še strehe nima,
Mirne strehe, da ukloni glavo?
Od kod zlata, ko še njive nima,
Temuč tursko s svojim moči znojem?
Od kod zlata, ko še čede nima,
Temuč bije v hribih se za ptujo?
Od kod zlata, ko obleke nima?
Od kod zlata, ko še kruha nima?

„Lačni in nagi, gospodar, smo!
Oj počakaj pet šest dnevov,
Dok željén izprosimo ti harač!“

„Harač, harač, raja, treba!“

„Kruha gospodar, oj kruha!
Videli že davno nismo hleba!“

„Oj kristjani! čakajte, da z neba
Noč nocojšna pade tiha,
Mesto kruha dal vam bom pečenke. —
Golonogi so, možje kristjani,
Brž podkujte jih, naj vrag jih vzame!“
Aga blodi, ter pod šotor hodi.

Urni hlapci vesijo kristjane,
Najurneje Safer enooki,
Najurneje poskakuje,
Ter na radost vsem še večo
Luč zgubljeno maščevati hoče.

Tu se sliši klad *) škripanje,
Tu Safera vpitje divje:

„Harač, harač, raja treba!“
Cviljenje tu revne raje:

„Kruha, kruha daj, gospod, nam;
Videli že davno nismo hleba!“ —

„Oj, kristjani, čakajte, da z neba
Noč nocojšna pade tiha,
Dal za kruh vam bom pečenke!“
Tak hudobnež jih zavrača. —

*) Klada == železje, oklep.

Pa kdo zvesto bi opisal,
Težke tu prestale muke?
Kdo poslušal z mirnim srcem
Kolika je britka žalost?.....

Dan minul, somrak zdaj postane,
Za somrakom pade tiha noč'ca.
Z zvezdami se je nebó osulo,
Samo zahod temen pas ovija;
Mesec kakor srp na nebu sveti,
Tužna sveča tužnega prizora.

V sred poljane mirne, puste
Starodavna raste lipa.
Poleg nje pa so šotori,
In med njimi je največi,
Je, največi in najlepši
Šotor agov vse nadkrilil;
Ko labud prebela ptica
Bele ptice golobice.

Se belijo šotori prebeli
Pod tihotno mesečino,
Ko pod snegom grobi preveliki,
Po katerih v tihem času
Slabi duhi lazijo plašeci,
S sliko strašno nočnega potnika.
Al glušijo mu ušesa
Z oroslanskim tuljenjem golj'fivim,
In z lajanjem pasjim, s stokom lačnih. —
Meniš, grobje da očetov
So slovinskih, ki na daleč

Jim slovelo je ima preslavno,
Okol kterih Turad *) divja
Tak opoldne, ko ob času gluhem
Vmazana se valja in možgane
Hitre obrača, s čim, kako preplaši
Zdaj otroke objokane,
Da ne objokujejo trpljenja,
Nad spominkom boljše sreče. —
Zdi se ti, da lev zdaj tuli;
Zdi se ti, da pes zdaj laja;
Zdaj pa stok zaslišiš mučenikov,
Stokanje in vriš in težke izdihe,
In okov zdaj slišiš žvenk železja
In med žvenkom prošnjo, da pomagaj;
Brat, poslušaj, je li stok le sanja?
Žvenk poslušaj, je li žvenk le sanja?
Slušaj... slušaj... to ni domišljija,
Ker te vidim, kje boli te jako....
Kaj?... ti jočeš?... Ni to domišljija,
V domišljiji, mislim, bi ne jokal!

Kres žari se pred šotori,
Okol njega valjajo se Turci.
Ta iz nova v ogenj treske stavi;
Ta ustnic napihnil je mehove;
Piha, da gori bolj ogenj.
Ta čepi z podvitima nogama,
Blizo njega, ter na ražnji silnim,
Tolstega obrača ovna.
Oven tolst cvrčí na ognji,
Živ okoli njega plamen liže,
Razsvitljuje znojno roso,
Ki Turčinom iz pod čalme **) teče.

Ko obračal Turk dovelj je ovna,
Ga potegnejo iz ražnja,
Ter na krožnik navalijo,
In z velikim zrežejo ga nožem.

*) Turad i == zaničljivo Turci.

**) Čalma == turban.

Vsedejo se za pripravno mizo
 Lačni Turci, kakor lačni volki,
 Ter začnejo z nohti plen svoj trgat.
 Prvi zgrabi Smail-aga,
 Bavk za njim, za Bavkom drugi Turci
 V lepem redu volkov na planini.
 Belega tud kruha prinesejo,
 Vsakemu tud mero žganja,
 Ter se s kruhom krepijo in mesom
 Zalivaje si s pijačo žgano.

Ko je aga lakoto pregnal si,
 In si srd pomnožil z drugim srdom, *)
 Plane zopet kakor plamen živi:
 „Oj sramota takemu junaku
 Zbirat' harač, harača ne zbrati;
 Sul'co vreči, cilja ne zadeti,
 Celó slepiti Turke mesto raje,
 Da kristjan se posmehuje.“
 Plane aga, kakor plamen živi,
 Vpije hlapcem: „Glej mesa zadosti;
 Vrž' te raji oglodane kosti.
 Vrž' te kosti, spravite pečenko;
 Da gotovo bo, ko vas zakličem!“
 Aga reče; se pod šotor šeče. —
 Hlapci šli na delo so večerno,
 Veselice si pripravljat
 Suhe slame, trdega konopca,
 Ž njo kadit neubogljivo rajo;
 Z glavo k zemlji z nogama na kviško
 Obešeno lipovi na veji;
 Ž njo kadili, in zlato vabili
 Z raje bodo, ki še kruha nima.
 Kaj bo raja? Kaj bo raja tužna?
 Zemlja trda je, nebo visoko;
 Z solznim srcem grozno orodje gleda
 S solznim srcem, al oko je suho. —

Ko priprav'li so se hlapci,
 Srce jim dočakati ne more;
 Najbolj leta Čor-Safer **) nemirno;
 Dok zakliče aga-Čengić:
 „Brž na noge z lipovim kristjanom,
 Obesite lipi ga na vejo!“
 (Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Koroškega 21. apr. (*Shod koroških Slovencev; železnica.*) Velikonočni pondeljek se je v Bistrici poleg Pliberka kakih 200 slovenskih rodoljubov sešlo pri narodnem županu gosp. Krautu. Posvetovali so se, kako naj bi se vèdli koroški Slovenci gledé na novi politični stan cislajtanski. Bilo je mnogo narodnih duhovnov v posvètu, med njimi prečastiti gosp. Andrej Einspieler, ki si je največ za to prizadeval, da se je napravil ta shod. Pomenki bili so jako živahni. Kakor se za trdno pričakuje, bode novo ministerstvo razpustilo sedanje deželne zборе in razpisalo nove volitve poslancev, al Schmerlingov volilni red je grozna krivica slovenskemu narodu na Koroškem, ktereja je tretji del med prebivalci koroškimi. Zato je bilo za prvo potrebno spoznano, da se predrugači krivični volilni red, ki zлага volilne okraje povsod tako, da slovenske volilce zadušijo nemški! To se mora predrugačiti, da se odpravi Schmerlingovo hudodelstvo, — potem pa treba, da se na vso moč dela na to, da pridejo vsaj nekteri Slovenci v deželni zbor, kateri zdaj ne enega Slovenca nima! — Druga imenitnejša točka razprav je bila: po-

ganjati se za federalistično presnovo Cislajtanijske, al ker dandanes še nikakoršne nade ni, da bi se zedinile slovenske dežele, treba je zahtevati popolno samoupravo (avtonomijo) za Slovence vsakoršne dežele — tedaj to isto, kar je zahtevala národna večina v resoluciji poslednjega kranjskega deželnega zbora. — Sklenjeno je bilo tudi to, da se o binkoštnih taboru napravi na Koroškem; osnovo naj politično društvo „Trdnjava“ vzame v roke. — Zadnji čas je res, da koroški Slovenci stopimo zopet na oder javne politike, če tudi s tem hudo razdražimo gnjezdo nemškutarskih sršenov, ktereja smo se predolgo bali in tako še ob to prišli, da ne enega narodnjaka nimamo v zastopu deželnem. — Mnogi trgovci Vélikovški se potezajo za železnico „Brückl-Kühnsdorf“ čez Kapljo in Jezerski Vrh na Ljubljano; dobro bi bilo, da bi jih ljubljanska trgovska zbornica podpirala v tej, za obe deželi koristni napravi.

Iz Trsta 22. apr. D. — Tudi pri nas neče prava spomlad biti; griči so še zeló rumeni, drevje le po sili brstje poganja, in mrzla burja vsaki dan svojo moč skazuje. Boječi pričakujemo, kaj bode iz tega. — Vseh okoličanov želja je, da bi se letos tukaj blizu Trsta tabor napravil, kajti tabor je studenec, iz ktereja se ljudstvo napaja národne zavesti. Gotovo bi tabor pri nas veliko število starokopitnežev obrnil na pravi pot, da ne bi ovir delali mladini, kar prav očitno kažejo takrat, ko se nabirajo glediščini igralci za kako čitalnično igro; vsaj se dekleta in fantje mnogokrat sklicujejo na očetovo žuganje. Le naprej na obalah Adrije! da omolkne oni norčavi in predrzni krič: „deutsch bis zur Adrija!“ Tukajšnja laška stranka se čedalje bolj nam Slovincem bliža. Dobro! al uklanjali se jej mi ne bomo na naši zemlji; mi zahtevamo spoštovanje in čislanje svetih nam narodnih pravic. — Kakor so „Novice“ že povedale, je prišel 1. snopič „Zgodovine Trsta in njegove okolice“ že na svitlo. Tudi mi jo prav gorko vsakemu Slovincu priporočamo, kajti s tehtnimi dokazi, kdo da je prvi tu stanoval: ali Lah ali Slovenec, spričuje, da zahteve Slovencev so upravičene. — V Vodnjani blizu Pulja se je isto pri procesiji godilo, kakor v Kopru. — To je „liberalna“ laška kultura, ktere se Bog usmili! — Zopet snujemo tù v Trstu delalsko društvo; hočemo pa tudi tržaški Primorci združeni z Istrijani, Pivčani in Krašovci tabor napraviti blizu Sežane; kdaj in kje, to naznamim prihodnjič. Narod na Primorskem se neizmerno zavéda, zato: naprej Slovenci zedinjeni!

Iz Vipave. (*Priprave za tabor.*) Mi Vipavci ne bi radi ostali letos brez tabora. Mislimo tedaj, ako nam naš namen po sreči izide, ga napraviti 29. dne junija, to je, na praznik sv. Petra in Pavla. Kedar bo stvar gotova, prejmete drage nam „Novice“ brž sporočilo.

Iz Ribnice. (*Čitalnico našo*) smo velikonočni pondeljek slovesno odprli. Glasno gromenje možnarjev in obilne množice ljudstva, ki so stale tu pa tam v živahnem pomenku, so oznanovale, da se ima v Ribnici danes kaj izvanrednega goditi. In res! vršila se je neka posebna slovesnost: Ribničanje smo ustanovili čitalnico, ki šteje že nad 100 udov, in danes smo jo kar se dá veselo in praznično odprli. Izmed povabljenih so nas razveselili s svojo nazočnostjo slovenska poslanca g. dr. Razlag, g. Luka Svetec in naš rojak g. prof. A. Lésar, kajti prihod ob dveh popoldne so napovedali trije možnarji. Iz okolice je prišlo posebno veliko družbenikov „bralnega društva“ iz Sodražice s predsednikom vred, nekoliko iz Kočevja in sploh iz obližja. *) Začela se je

*) Z žganjem.

**) Čor-Safer = slepec Safer.

*) Dopis, ki nam je še le danes došel iz Sodražice o tej slovesni besedi, priobčimo drugi pot. Vred.

Druga kasta med Indijani so Kutterijani ali Ksatrijani (po naše: bodalo), in ti so vojniki iz plemstva, rajas ali rajah imenovani. Zmej njih so vzhajali kralji raznih indijskih narodov. Bili so samooblastni. Njih dolžnost bila je le, svoje svetovalce in uradnike iz kaste bramanov voliti. Le-ti poslednji so kraljevo voljo nekoliko omejevali. Vse ljudstvo je bilo toraj od volje kralja in bramanov zavisno. — Evo absolutizem!

Tretja kasta, Šudderijani ali Soudras, je bramanom najbliža. Njeni udje so kupci in trgovci. Njihove posebne lastnosti so: krotkost, dobrotljivost, poštenost in prenapeta varčnost. Prelivanje krvi jim je gnjusoba. Zato ne jedó mesa, temuč živé, kakor bramani, ob zeliščih. Posebno pazljivost in ljubeznjivost ti soudras skazujejo živalim. To izvira iz vere na preseljevanje duš; kajti po tej veri jim je sleherna žival kak sorodnik, kak prijatelj ali znanec. Celó bolnice imajo za obolele živali. Še muham napravljajo vsako leto veliko gostijo, kjer jim na ploščekih z mlekom in sladkorjem strežejo. Enake ljubeznjivosti uživajo bolhe, stanice in uši. Zgodí se, da nalašč koga najmejo, ki ga potem v posteljo mej obilno take mrgoleče golazni privežejo, da se ta mrčes nad njim delectira. — Potomke teh soudras so menda naše „precartane“ gospé in starikaste gospojice s psički v naročji.

Četrta kasta Wajši ali Wise (po naše: služabniki ali pomočniki) je najobilniša mej vsemi, in ta obstaja iz splošnega ljudstva. Njeni udje so: rokodelci, kmetovalci, posli, dninarji itd.

Omenim naj še posebno vrsto ljudi, ki so se parijas imenovali. Ti sami za-se nimajo nikake kaste, temuč so le kakor zavržek smeti in pomije ljudstva. Brezmerno zasramovanje od vseh štirih kast je njihova grenka, bridka osoda. Ostro je prepovedano, z nobenim teh se pečati; še vrata v tempeljne so jim zaprta. Paria celó iz vodnjaka, kjer druge kaste vodo zajemajo, ne sme piti. Temu zasramovanju primerna so tudi njihova dela. Najgrše, najbolj umazano in zaničljivo je njih vsakdanje opravilo. — Glej, taka paria, ali po Vodnikovem „pare“ smo nemškutarjem — Slovenci!! A kaj si moremo zato, da nismo rojeni braminini tam kje v „rajhu“?!

(Konec prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* Stan letošnje ozimne letine v našem cesarstvu. Časnik ministerstva kmetijstva ga popisuje tako-le: Na Moravskem je dober, kar se rži in pšenice tiče.

Na Šlezkem je zima večidel vzela pšenico in rž. Bojé se sploh slabe letine.

V gornji Avstriji rž ni veliko trpela, pšenica več.

V večem delu Štajarskega je ozimina malo trpela.

Na Kranjskem je stan žalosten; ozimino je večidel zima vzela. Če spomladi in poleti ne bode vreme ugodnejše, huda bode.

V srednjem in spodnjem Koroškem se bojé slabe letine; v južnih planinskih dolinah se nadjajo dobre letine.

Prav žalostne novice se slišijo iz Ogerskega; pšenice se bode komaj polovica pridelala. V Banatu se slaba letina kaže.

Na Erdeljskem je malo bolje.

Na Hrvaškem in v Slavoniji se je ozimina v viših krajih dobro ohranila, v nižavah je zeló trpela in ni se nadjati dobre letine. Živina je v nevarnosti lakote poginiti, v nekterih županijah je je pocepel deseti del.

Po vsem tem se imamo tedaj bati slabe letine. Da je popis ta resničen, ni dvombe, ker vlada bi gotovo raje rekla, da bo letina dobra, kakor da mora reči, da bo slaba.

* Da bi se na Krasu zopet zaredil les, je ministerstvo kmetijstva odobrilo neki načrt, po katerem naj se čez 13 štirjaških milj z 252 katasterskimi soseskami razširi zasajenega gozdnega in družega drevja. Že letos naj se to zasajanje začne in vsako leto na 756 oralih dovrši, zato se bosta vzela 2 milijona po 2 ali 3 leta starih gozdnih dreves, zraven tega pa še en milijon sadnih in murbovih dreves, ki se bodo jemala iz drevesnic gore Sermino, Rodika in Gorice. O 50 letih mislijo dognati ta cilj in konec. Bog daj!

* Število prebivalcev nekterih mest na Avstrijsko-Ogerskem po najnovejšem številjenji. Dunaj jih ima 825.165, — Praga 157.275, — Trst 120.050, — Lvov 87.105, — Gradec 80.723, — Brno 73.464, — Linc 30.519, — Brašovec 28.014, — Ljubljana 23.032, — Zagreb 20.637, — Novi Sad 19.266, — Salzburg 19.325, — Sibinj 18.998, — Reka 18.809, — Osek 17.291, — Inšbruk 17.134, — Celovec 15.200, — Maribor 13.503.

* Avstrijska armada šteje letos pešcev v liniji 120.387, strelcev 19.638, konjikov 35.683, topničarjev 25.416, pionirjev 2761, ženijnega krđela 4953, voznicarjev 2178, vojakov graničarov 46.994. Skupaj 258.292 vojakov in 38.195 kónj.

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.

IV.

Harač.

(Dalje.)

Aga pa sedi v šotoru,
Ž njim pa vojvoda pisan Bauk,
In Mustapa bravec *) zvesti,
In ostali poglavitni Turci.

Po šotoru pa okol okoli
So prelepe razprostrte plahte,
In dišeče se na njih blazine

Širijo prijetno in krepko telo
Na počitek vabijo presladki,
Na počitek in na spanje tiho.

U zakotku pa na malim ognji,
Poka mokro, še zeleno prašče, **)

Al se cmari milo pevajoče
V joku peva, pevajoče joka.

Na lesenem stebru v sredi
Okol kterege se šotor vije,
Svitlo in ljuto se blešči orožje:

Smrtne cevi in železo strašno
Damaščenke tu so sablje krive,
Stokrat z vlaško krvjo napojene;

Jataganov tu visi osmero;
Male nože težko je prešteti;
Dolgo puško lepo pozlačeno
Dostikratov moreš tukaj videt';
Samokresom se ne vé števila.

Al kaj tam se na topuz *) naslanja?

Čudno čudo doslej nevideno,
Krotko jagnje skupaj s temnim volkom.
Tanka vila skup se ljutim zmajem.

*) ki mu káran prebera — —

**) praščela, na Notranjskem pomeni odsekane veje.

***) Topuz = kij.

Gosle vidiš; al ne boj se brate,
 Da jih topuz bo raztolkel silni,
 In razpel na mesto strun verige,
 Ločec zmenjal mil z vrvjó in z lokom,
 In kobil'co malo z bojnim konjem.
 Nebojé se Slovenkinje vile,
 Da pogubil šestoper jih bode;
 Tim več vedi, kjer ne vidiš njega,
 Tam se pesem naša ne razlega.
 Nebo krasno pa na dvoru
 Skrije lice v črno temo,
 In da vidiš skoz oblake,
 Vlašiči bi zvezde drobne,
 Migali nad belkastim šotorom,
 Mesec pa bi vitorog te gledal
 Iz zapada iz pred zvezd bliščečih,
 Ko predvodnik oven izpred čede.
 Noč je zunaj slepa, gluha
 Ni glasú, le drobna rôsa
 Pada, kakor bi nebó jokalo:
 Mrak gostí se, gosta tma zakrije
 Gore strme in ravnice,
 Da ne vidiš pred očmí si prsta,
 In še manj pa pred seboj stezice.
 Težko temu, ki ga najde,
 Zdaj na potu črna nočca,
 Pa nočišča revež nikjer nima!
 Gonijo po nebu se vetrovi
 Iz nebes pa brzi bliski,
 Švigajoči s plamenom nebeškim
 Zdaj slepijo smrtna ti očesa,
 Zdaj gostejo, ko poprej je bila,
 Vlačijo na vid ti tmino.
 Pa za njimi, čuj sedaj grmenje,
 Kak z daljine s prva se razlega,
 Pa vse bliže, huje in strašneje
 Ropotanje groma gore stresa,
 Sliši neba štorpot se in ravnine;
 Sliši jeka drage se in planine;
 Kaže se, da toče bo debele:
 Težko njemu, ki ga najde
 Zdaj na potu nočca črna,
 Pa nočišča nikjer revež nima!

Al da od vetra se obrneš,
 Ko zasije ogenj iz oblaka,
 Da zeníco vpiraš bistro,
 Ter za vetrom gledaš po ravnini,
 Videl bil, kak truma mož koraka;
 Noč jih loči, al zato so skupej.
 Zdaj jim plamen kaže stezo;
 Zdaj jo vzame nočca temna.
 Al stopinjo lahko družba
 Brž pomika tje po polji.
 In daljino, ki med njo je
 In šotori krati hitro:
 Noč je temna, strehe vsi želijo,
 Revni brž po t'mi naprej hitijo.

Spet na nebu plamen se zabliška,
 Družba nočna vedno bolj se bliža,
 Ter spoznati že zamoreš,
 Kdo jih vodi in za njim kdo hodi.
 Treba, da je eden družbi glava,
 Drugi pa predvodnik zvesti,
 Ki navajen polju ino gori
 Potno vodi v mraku družbo.
 Pazi brate, kako lahko stopa,
 Ko da v motnem zraku plava.
 Meniš, da ga nekaj dalje vleče,
 Dok njegova družba gazi

Mu stopinje z dvakrat sto nogami.
 Črne noči se boji gotovo
 Ter želi že na nočišče priti.

Al svitloba prva, ki zabliška,
 Družbo tajno za šotori vidi,
 Kjer po vrsti se je v red vredila,
 Z treh strani, da več je bode,
 Ter stoji tu nočna truma
 Izenada, kakor strela,
 Al goreča, kakor lava,
 Ki z ognjenih se vrhuncev
 Žgeča vsiplje na dolino,
 Ko ljudjé brez vse skrbí zaspijo.

Truma stoji in posluša glase,
 Da bi zvedla, gospodar kje spava;
 Ali glasa družega ni slišat',
 Le Saferja, ki z družino vredno
 Že naprej se mukam raje smeja.

Pod šotorom sédi aga,
 Ter zmenjuje duhan s kavo,
 Črno kavo pa s peklenkim duhom. *)
 Pod zavitkom čelo vedro
 Nagrbaničil je v grbance temne.
 In pod njim junaško oko
 Kakor s temno oblakov meglo
 Je otamnil, ter molčí zamišljen.
 Misli aga vsakoršne misli:
 O držajih mečev, o devicah,
 In o lovih in o sokolovih,
 In o zlatu in o ljutih bojih,
 In o kolcih in o Črnogorcih,
 O metavnim kopji in o sul'cah vitih;
 Pa poskoči kakor plamen živi:
 O sramota takemu junaku
 Zbirat' harač, pa ne zbrat' harača,
 Sul'co vreči, cilja ne zadeti, —
 Kaj še Turke slepit' mesto raje,
 Da se smeja mu kristjan hudobni.
 Plane aga kakor ogenj živi,
 Ali, ko na kluki glasne gosle
 Med orožjem junak vidi,
 Se poleže jeza malo,
 Kri pa gorka se vsladí po žilah
 Kakor z glasom rajskim strunic.
 Kar krvi je žeja bila
 Pesmi žeja je postala =
 Slast se taka iz pesme lije.

Pa Bauku je besedil aga:
 „Oj, ti Bauk vredni vojevoda,
 Hvalo imaš, da junak si dober;
 Al da vdar'jo miši iz planine,
 Kol'ko Bauk mišek *) bi pogubil,
 Kol'ko junak jih sam posekal?

„Daj jih šest moj gospodar predobri.“
 „Pej, plašljivec, psica, Bauk vojvoda,
 Mislil sem, da ti junak si bolji,
 Hribovcev na nas da dvajset udari,
 Vera turska tak mi naj pomaga,
 Samši bi jim vsem posekal glave. —
 Ali v skrbi skoraj sem zabredel
 Pijoč lulo in blodeč u mislih,
 Ko nam temna ne dopušča nočca,
 Radovati se kade s kristjani.
 Ti, pri veri moji, pevec si dober,
 Jaz pa pevca željen sem in gosel:
 Daj zapoj, da se mi želja spolni.“ (Dal. pr.)

*) Duh peklenki pomenja tu najbrže rakijo ali žganje.

**) Črnagora imenuje „miši iz Planine“.

Ta ločitev posamesnih kast pa je posebno pri zakonih v veliko napotje in marsiktero preglavico. Zakon jim je sicer jako važno djanje, in šteje se v veliko nesrečo, neoženjenemu ali neoddanej biti. Zato se uže otroci s sedmimi leti ženijo. Vendar šega moškim ostro prepoveduje, oženiti se z ženo višje ali nižje kaste. Wisijani celó morajo jemati žene od svojega rokodelstva: brivec brivčevo, kakor sedaj večidel konjederec konjederčevo hčer. — Neoskrunjenost in zakonska zvestoba veljate indiškimi ženam za največje čednosti. Blaga Indijanka ne utrpí vklanjanja, si ne dá nikdar sladkih in priliznjenih besed dopovedovati, ali kakor bi gosp. Zarnik rekel: dvorišča pometati; tudi ne sprejme nobenega družega darú, razun slona. Slon jim je mojsterska prirodina stvarba, tako, da se jej še zakonska zvestoba poklanja. Iz teh lastnosti indiških žen se razumevajo po šegah in navadah nastale zapovedi, da se vdove, zlasti iz prvih treh kast, ne smejo nič več možiti, da so celó tako rekoč primorane, se s truplom svojega moža vred dati sežgati. Sicer nimajo za to postave, ki bi je vezala; a šega vendar je to sežiganje skoraj da v dolžnost povzdignila, tako da vstane vse-skozi sploh zasramovana, ako z moževim truplom vred ne gré na grmado. Imajo namreč Indijani tudi to šego, da trupla rajnih na grmadah sežigajo, pepel pa v vodo mečejo. A ne le mrtva trupla, tudi neozdravljive bolnike tirajo na grmado, da je poprej silnih bolečin in trpljenja rešijo. — Morebiti naši humanitarji še tudi tako deleč zavozijo; zakaj „omne nimium...”

Globoki verski čut v srcu Indijana in poleg tega misel, da je človek zato na svetu, da se njegova duša očiščuje, to je slednjič krivo, da se jako šibajo in pokoré. Spokornik si večkrat brez kakovega upliva zgol iz prepričanja, da je grešnik, podvrže največim mukam. Golglav stoji po cele dni in noči v največji plohi, ali se dá žgati najbolj pekočemu solncu, ali stoji kolenčan po cele ure na enej samej nogi. Večkrat se celó primeri, da se marsikdo o zavesti svojega grešnega stanú sam sežgé.

Vede in umetnosti so pri Indijanih od nekdam v povojih. Tega zla so uredbe ali ustav imenovanih kast največ krive. Niti bistra glava, niti nagnjenje in veselje do te ali one vede, do te ali one umetnosti, temuč uže po rodu je slehern odločen za svoj jarm. Tako je bilo prostrano polje ved in umetnosti od nekdam privilegija bramanov. Oni sami so bili v posesti učenosti, in zaradi lastnega prida so jo mej ljudstvo predavali, kar so najmanj mogli. Zato ima slovstvo sploh malo izvrstnega. Kar ima kaj jedra večje vrednosti, to so svetostne knjige. A od ene platí so te knjige le za bramane, od druge strani pa so pisane v sedaj popolnoma zamrlem jeziku, ki se sanskritski jezik, ali prav za prav samskortam, to je, čist jezik imenuje. Ta sanskritski jezik je bil bojda kedaj ljudski jezik Indijanov, pa je v teku časa tako zamrl, da si pravi indiški jeziki ž njim ne le niso nič enaki, temuč si še čisto nič podobni. Prav bi bilo, ako bi se učenjaki tega jezika dobro poprijeli, in mu segli do korena. Pričakovati bi bilo marsičesa, kar bi nam pjasnilo zgodovino prvih časov. — Umetnih popolnosti pri Indijanih razun stavb ni najti. Še te umetnosti ni videti na njihovih poslopjih, ampak na tempeljnih, tako imenovanih pagodah. Te pagode razodevlejo nerazrušljivost indiških stavbinih umotvorov. Mogoče, da ta stanovitnost njihovih stavb prihaja iz vladarstva bramanov, kajti so jim v verske namene na samo besedo delalne moči vsega ljudstva na poklon. Velikanski stavbini umotvori sploh so vzraščali pod neodvisnimi samovladarstvi, kjer je na miglje enega samega za delo zgrabilo na tisoče tlačanskih rok. Med indiškimi stav-

bami so najslavniše skalnate pagode na otocih Salsete in Elefante, čisto ves iz skal izsekani tempelj Elora, sedmero tempeljnov Mavalipuranskih in Šalambronski, pri katerih stoji strešje glavnega tempelja na tisoč stebrih, katerih sleherni je 30 čevljev visok. V Šalambronskem tempelju, prej kot ne največem med vsemi svetišči, je blezo 3000 bramanov v službi. V teh pagodah stojé podobe malikov, vse tako klatovitežke in smešne, kakor so bile uže zgoraj popisane.

Kupčijstvo in obrtnost se je pri Indijanih enako malo razvelo. Narava krasne dežele daje jim za njihove potrebe in zložno življenje vsega v zadostilo. Tako manjka kupčijstvu pravega nagona, to je: potreb. Zlato in srebro, ki se v prednji Indiji me nahaja, je bilo skoraj edino, kar so dobivali od družih ljudstev. A tudi zlata in srebra sami niso hoteli drugod iskati; prinesli so jim ju tujci sami v deželo. Indijani toraj sami niso tržili, temuč so trgovstvo tujcem prepustili. K večjemu, ako so do mej svojih pokrajin pritvorili svoje blago v zamenjo. — Za obrtnijske izdelke imajo Indijani veliko duha in posebno spretnost. Še večja pa je njihova složnost, ki jih zadržuje, da svoje spretnosti v delih ne kažejo. Zlasti jim brihtnosti ni odreči, da vedó umetna kotlovinska dela in najtanjše tkanine tujih ljudstev s posebno izvrstnostjo ponarejati. Da bi sami kaj izvirnega iznašli, ta lastnost jim vsaj na videz ni prirojena. Nasproti pa so k posebnej popolnosti dognali umetnosti v sleparijskih in v črnih ali čarovnih igrach, ki so ljudstvu jako jako priljubljene. Indiški čarovniki so bili od nekdam na glasu, kakor imajo Indijo sploh za domovje črnih iger.

V primeri z drugimi narodi se vsa omika Indijanov z malo izjemki od starodavnih časov mi dokaj spremenila. Ne da bi bili ravno propadli, vendar se tudi niso povzdignili, ne napredovali, kakor je lastno moči in vzletu po popolnosti hrepenečemu človeškemu duhu. Ta prikazen, ki se tudi pri Kinezih nahaja, izvira nekoliko od podnebja dežele, ki storja duha dremotnega, nekoliko od radodarnosti prirode, ki duši nagon do pridobitka, nekoliko od verskih nazorov, ki vso ceno odrekujejo sedanjemu življenju. A poglavitni vzrok tega zastanka ostaja despocija vlade, ki neprestopne meje postavlja slehernej prostej povzdigi duha, slehernemu napredku. Sužnji rob pod palicami in v verigah, kako se hoče s telesom dvigati v svetle, zračne višave?!

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuraniću, poslovenil Janez Bilc.

IV.

Harač.

(Dalje.)

Vstane Bauk, gosle vzame,
In ponižen, nog podvitih,
Na poprejšnje sede mesto;
Ter pred sabo naslonivši
Na blazino mehko strune glasne,
Z lokcem mil' donečim vdari
Sem ter tje po konjskem repu;
Pa ko klinc nektare krate krenjen
Je zaškripal, z gromovitim glasom
Z godbo strun tak pevec zviti
Pesmico začel je peti:

„Mili Bog, o preveliko čudo,
Kakšen bil je Rizvan aga silni,

In pri sablji in pri zvitem kopji *)
 In pri puški in na dobrem konji!
 Ide aga u Kosovo polje,
 Da cesarju tamkaj harač zbira;
 Pa cekin od vsake glave išče,
 In od ognja debelega ovna
 In za harem deklico še mlado.

Zbira aga za cesarja harač,
 Trda raja daje in ne daje.
 Kjer cekin od glave rumen išče,
 Bakrenega večkrat ne prejema;
 Kjer debelega od ognja ovna,
 Dajo mu ga, vidi se mu rebra;
 Kjer za harem deklico še mlado,
 Tam še studne babe mu ne dajo.

„Aga muči trdoglavo rajo;
 Sem ter tje po polji jo postavi,
 Ter skakati začne čez-njo s konji.
 Prvih aga je deset preskočil;
 Drugih aga je deset preskočil;
 Ko čez tretjih pa deset poskuša,
 Jezen vranec jezno podigrava,
 In ko skoči, opasavnik počí,
 Silen aga najde se na zemlji.

Malo časa je potem preteklo,
 In od ust do ust ljudje šepajo
 Po prelepej Kosovej poljani.
 Kar naprej, glas vedno večí raste,
 Dalje smeh in zasramvanje,
 Dokler pesem se rodi iz gosel,
 In zdaj slepec poje po Kosovem:
 „Bil za nič ni Rizvan aga silni“.

Dokler še iz ust nesrečna pesem
 Se razlega Bauku gromeča,
 Kdor je v aga ne pa v pevca
 Vpiral pogled, on je mogel
 Videti na licu jezo,
 Bolečine, srd, togoto, tugo,
 In stotero drugih furij,
 Ki u srcu ponositem
 Na sramote glas vsakteri
 Z nohtom krvnim rijejo si gnjezdo.

Naj prej plamen se mu užge krvavi
 V divjem srcu proti črni raji,
 Proti Vlahom, psom, kristjanu
 Lipovemu, kateri je nevreden,
 Da pri Turku solnce ga ogreva.

Strup, železja, konop, nože,
 Sabljo, ogenj, kolec grozni,
 Vrelo olje, muk stotero,
 V enem hipu mož zmišljuje,
 Da izgadi grenki psovski trage,
 Da ohrani si spominek čisti.
 Čisto ime o glasu strune blage.

Na obrvi črn oblak mu seda,
 Kakor ogenj mu oči plantijo;
 Rumén plamen mu po obrazu liže;
 In nosnice širijo se v srdú;
 In na ustih izpod pene bele
 Strahoviti je izraz peklenski,
 Ko da pravi: raja naj pogine,
 Samo pesmi var'vat se je treba.

Al besedo ko izreče Bauk
 Zadnjo, v enem hipu, ko da strela

*) kopje = bodeče železo, sulici podobno, ki se je metalo na ovražnika.

Plaha švigne mu v možgane:
 Raja sama ni b'la psovski priča;
 Raja sama nima ust, očesa;
 Tepi rajo, tolci Turke ob enem,
 Le spomin si vreden vari.

Misel pa med tem prestrašno
 Aga skriva u globinah srca;
 Proge lica gladi in tolaži,
 Pa po licu vedno bolj se širi
 Srda plamen, miren se skazati
 Svetu hoče, ali ves trepeče.
 Pa nazadnje, ko velike jeze
 Skriti več pred pričami ne more,
 Vstane in vpíje: „Brž, možaki!
 Na kristjane brzo z ljutim nožem,
 S sabljo, z ognjem, s kolcem, z vrelin
 oljem;

Vse peklenske sile zdaj razkujte!
 Jaz junak sem, to bo pesem djala!
 To doseči, vse čem žrtvovati!“

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Trst 5. maja. — 1. maja bilo je tu vse radovedno, kako se bodo okoličani z lahoni spravili in jim podvrgli. Željno je vsak pričakoval trenutka, da bode razpuščenega batalijona godba prišla godbi gimnastični naproti, kajti v ta namen so imeli laški turnarji izlet k „lovcu“ popoldne. Vsi goreči tega, da bodo lahko potem okoličane grajali, da so jih prišli odpuščenja prosit, drli so ko laški lovci oblečeni lahoni do „lovca“, vedno so popraševali: jeli jih še ni? kaj, da jih ni? itd. Al ko so dospeli na mesto, ni bilo od okoličanov ne žive duše nazoče. Zdajci se je vsem na dolzih obrazih brala nevolja — njihova ošabnost dobila je hud polom. — 1. maja zvečer smo v pivarni pri „ogerskem kralji“, kamor večidel le Slovani zahajamo, imeli lep koncert, ki ga je pet koroških pevcev napravilo; bilo je vse polno Slovanov, Lahov, lahonov in Nemcev; pelo se je nemško in slovensko, pri slovenskih pesmah živio-klicev in ploska ni bilo ni konca ni kraja; vse so morali ponavljati. To je očiten dokaz, da se narod naš vedno bolj izbuja; slišal sem Laha blizo mene reči: „vidi se, da se slovanski element povzdiguje“; al ne eden se ni upal žal besedice črhiniti. Pred dvema letoma bilo bi gotovo pri taki priliki do tepeža od strani lahonov prišlo. Zdaj pa mislim, da tù v Trstu ne bodo nikdar več laške bunke zorele.

Od Vranskega. (Naša narodna čitalnica) napravi letos še te-le veselice: 29. maja besedo in tombolo; 26. maja izlet v št. Jurij; 19. junija besedo in tombolo; 10. julija besedo in tombolo; 18. avgusta besedo, tombolo in veliki ples; 28. avgusta izlet v Braslovče; 11. in 25. septembra besedo in tombolo; 9. in 23. oktobra besedo in tombolo; 6. novembra besedo in tombolo; 20. novembra besedo v spomin Fr. Prešernu in tombolo; 26. decembra besedo in tombolo. — 8. novembra t. l. začenshi bode vsak torek streljanje s pušicami na tarčo. Glediščine igre se bodo v posebnih listih oznanovale. Vsako nedeljo je podučljivo prednášanje. — Na Vranskem stanujoči, ki niso v čitalnico vpisani, naj se po §. 4. čit. pravil ne vpeljujejo. Odbor.

V Krepljah. — Pri nas na Krasu je zima skoraj popolnoma uničila ozimino in tudi trt je mnogo mnogo popokalo. Zdaj pa je grozna suša; vodé so se posušile tako, da jo ljudem in živini primanjkuje. Priporočamo toraj pri tej priliki zemljiškim cenilcem naš kraj in prosimo previdnega cenjenja, kajti na Krasu je zelo

nakupili, pa niso nobenega odpravili, in so potem veselje zgubili murbe nasajati, češ, da te drevesa niso za našo deželo.

* Med „tujci“, ki na Dunaji prebivajo, je Pemcev 54.520 moških in 47.022 žensk, skupaj tedaj 101.542, po takem je skor 6. del vseh dunajskih prebivalcev Pemcev, ki so blizu na polovico Čeho-Slovani, na polovico pa so Nemci; tudi iz Moravskega jih je veliko: 29.058 moških in 28.109 žensk, Ogrov je 19.317 moških in 18.197 žensk, Štajarcev 2785 moških, 2620 žensk, Kranjcev 990 moških in 591 žensk, Korošcev 630 moških in 591 žensk, iz vojaške Granice 335 moških, 183 žensk, in še drugih veliko. Izmed ljudi iz vnanjih držav je največ Prusov: 5687 jih je, Rusov le 511.

Jezikoslovne stvari.

Karôga.

Spisal Davorin Trstenjak.

Za mojih otročjih let, tudi še sedaj tu pa tam, je v moji rojstni okolici, med Muro in Dravo bila navada, da pred svati, ko so v cerkev šli k poroki, po poroki pa na dom nevestin, je plesal mlad fant, lepo oblečen in s trakovi prepleten. V rokah je držal zastavo, bandero ali pa kopje, okoli kterege je bil ovit trak; zato se mu je reklo banderaš ali kopjaš. Na banderu je bila naslikana „karôga“, to je, znamenje vesí (vasí) ali grb, ki ga ima ta ali una ves. Tako za karôgo imajo Biserjanci recaka na lanci (ketini), Ivanci bika, Šratovci ščuko, Jamničari pijavico, Verženci ribico itd. Ta karôga, iz testa napravljena, tudi visi nad ženinom in nevesto v hiši pri gostovanju, in zovčina ali moža, ki vabita goste k svatbi, znata mnogo smešnic povedati o veški „karôgi“.

Besede te, vsaj kolikor je meni znano, ni še noben slovensk leksikograf zapisal, vendar znana je tudi drugim Slovanom, dasiravno že v prenesenem pomenu: zastave, bandera, in sicer starosrbski korugva, maloruski korohva, choruhov, ruski chorugvъ, poljski choragiew, gorenjeluzički že zelo popačeno: khorhoj, starobolgarski ХОРЪМЪ, horongy, latvijski karôgs, vexillum, sceptrum, agmen. Naš visokoučeni Miklošič je to besedo postavil med tujke; al ni je znal nobenemu tujemu jeziku primeriti, temuč samo opazuje „Ein räthselhaftes Wort“.

Dasiravno nahajam v stari nemščini sorodno besedo, ne bi vendar trdil, da si jo je Slovan od Nemca bil izposodil.

Nemška beseda, ktera nam pojasnuje slovansko, je: hereo. Ta beseda v Heliandu (126, 7.) pomeni znamenje, grb, simbol plemena*), in na drugem mestu (Coedmon, 3699.) se heri enači z besedo cumbol:

thâ hie for cumble on cneóvum saeton
ohnnigon to thâm herige haedhne theóde.

novonemški:

da sie vor dem Kumbal an Knien sassen,
neigten sich vor dem heri die heidnischen Leute.

Ker kumbal po Grimmu (Andreas und Elene, str. 92.) pomeni: vexillum, agmen, tedaj heri: znamenje, grb v banderu, kterege je rabilo bojno pleme; iz heri more se tolmačiti staronemški chario-

*) Dotične vrstice se glasijo: „hierusalem thar „indeono uas, hereo endi handmahal endi hobidstedi“; novonemški: „In Jerusalem der Hauptstadt war der Juden Hereo und Handmahal. Handmahal = Handgemal je bilo znamenje, po katerem je človek svojo lastinsko pravico in svoj rod izpričeval; mahal = novonemški: mahl = zeichen, primeri: Denkmahl. Pis.

walda, novonemški: herôld, to je, bojak, kateri heri, hereo v rokah nosi pomirje oznanovaje; dalje: heraldik, to je, znanost v simbolih božanstev in grbov, znamenj, ktera je nosilo to ali uno pleme v zastavi svoji.

Da je karôga, korugva, karôgs slovenskega vira, to pričuje „prolatio vocalis“; ker staronemški h je v slovanščini k. Ako v starobolg. in v ruščini nahajamo ch (x), nas to ne sme motiti, kajti ta ch, x je nastal iz prvotnega kh; ta glasnik pa še v gorenjeluziškem narečju najdemo na priliko: khribjet, slov. hrbet. Latvijski karogs tudi govori za to, da ta beseda je obče blago nemščini in slovenščini. Ker onga, ôga, ogva, uhov, ugъvъ, agiew so sufiksi, tedaj je deblo te besede: kor, kur, in v staroslovenščini imamo: КΟΥРИЛЪ, kuril', τυπος, Bild, Figur, Zeichen, КΟΥРЪЛЪБЪ, σχημα, kurelok, εικων, imago. *) Korenika je brez dvombe: kar, kur = sansk. çar, scindere. **)

Kakor se je iz nemškega heri, heres, insigne, izobražil pomen: harjis, heri, novonemški heer, agmen, exercitus, tako tudi iz: karôga, korugva, horongy, vexillum, sceptrum, zastava, bandero, pomen: agmen, Kriegsschaar, vojna truma. Vojno bandero se je pri nekdanjih polabskih Slovanih velelo: stavnica, stanica, jugoslov. zastava, kjer vojaci so se zbirali okoli zastavljenega znamenja, ktero je bilo namalano v bandero, in je bilo ali simbol božanstva ali pa rodbinskega grba, zato karôga v pomenu veški grb. Ulrich Lichtensteinski, kateri rabi v svojih spisih več slovenskih besed, postavimo: plaitigen = pletige, spleteno oblačilo, suknie = suknja, imenuje bandera z različnimi grbi: carrochs, carrasche = karohe, karoše, — in to je nov dokaz, da so Nemci, ko so si osvojili Štirsko in Slovence ponemčevali, to besedo od prvih stanovnikov Slovencev sprejeli, saj sufiks oh in oš nista nemška, al rabi ju slovenščina. Tudi bi se po glasniških postavah moralo pisati: harochs, ne pa: carrochs = karog, karoh, ker v stari nemščini zmirom najdemo: hereo, heri, celó v osebnih imenih: Eburachar, Wolfachar, Alpheri, to je, mož, kterege plemenski grb bil je: meresec, volk ali Alp.

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.

IV.

Harač.

(Konec.)

Aga komaj to izreče,
Že na dvoru puška počí,
Ter Saferu, kateri prvi
Na besedo agovo poskoči,

*) Prečastitemu prijatelju g. Kurelcu ponujam v predarek, ali nima se njegovo ime iz tega temata izpeljevati? Ali ni tudi staroslov. besede: КΟΥРИГЪ, kurig' νυμφαγωγός, pronubus, dever, Brautzuführer, prvotni pomen: kopjaš, banderaš, zastavonosec? Ker Slovani še sedaj pred svati nosijo bandera, in so nekdanj neveste siloma jemali, gotovo je bil kopjaš ali banderaš ta mož, kateri je ženinu nevesto pripeljal. Ta navada, ki se je še do sedaj obdržala, gotovo je tudi vladala v dobi, ko so bukve sodnikov (Jud. 14. 20.) na staroslov. jezik prenesene bile.

**) Primeri: grb iz korenik: grb fodere, scindere, γράφειν. Pis.

V noč razlije drugo oko.
Kar začela sulica je ljuta
Danes, smrtno zrno je končalo.

„Vlahi, Vlahi!“ — glas povsod odmeva.
Takrat prvi del je trume
Puške spalil u šotorje.
„Vlahi, Vlahi!“ Turčini rjavijo,
„Konja, konja!“ — vpije aga.
Takrat drugi del je tresnil.
„Od strani vseh Vlahi, puške, nože!“
„Konja, konja, Haso, konja!“

Puške tretji del izprazni,
In že Hasan brži od vižla *)
Dobrega mu konja izpelje.
Ko zajezdit hoče aga,
Iz oblaka strela švigne,
Vroč zrno ga na zemljo vrže.
Temà je, kdo ga je zvalil?
Ti ne veš, pa Mirko tu je spalil.
Iz telesa skoz noč je zletela
Hrabra duša, gola, ne vesela!

Pade aga, al se še borijo
Turci, tma se čudit' ne dopušča,
Kaka se junaštva tu godijo.

Razločiti v mraku ni ničesar;
Ko iz neba ogenj se zabliška,
Al pa iz puške zvestega tovarša,
Najdeta kristjan in Turk se skupaj
Na dosežek noža; ko bi mislil
Da streljaj med njima je daljine;
Se objemata z železno roko,
In z železnim ljubita se kljunom
Krist in prerok, dok iz en'ga teče:
Taka jeza jima srca peče.

U odeji noči črne
Huda smrt po polji v krvi brede;
Bliskajo ko blisk se ji očesa;
Skoz kosti pa hladen veter piha;
Z glasom groma groznega upije
Zdaj „kuku“! zdaj „medet, medet!“ (**)
Zdaj „pomagaj mi, o Jezus blagi!“
In zdihuje, piska, škriplje, hrka,
Zdaj kristjane, zdaj pa Turke grabi,
Ter oči jim veže s svojo odejo.

Tu pogine agov zvesti bravec
Mujo, Haso, Omar, Jašar ljuti
Ino družih trideset Turčinov.
Temna noč rešila je Baúka
In kar družih se je še vmaknilo.

Kdo leži pa tamkej blizo age
Ter reži na mrtvega srdito
Mrtev? To je Nóvica; ljut Hasan
Vbil ga je, ko k mrtvim skočil levu
Je junak, da glavo mu odreže.
Toča iz smrtnih cévi neha,
Privalí se pa nebeška:
Nočna truma ide pod šotore.
Noč je strašna s krvjo je oblita
Temna, črna, blagor trumi sada,
Ko že trudna na nočišče pada.

V.

Osoda.

Lovčen gora diže se pod nebo,
Blizo širi se poljana,
Na poljani stan puščavnikov je,
V stanovanji izbica je mala.
V izbi čudno kažejo ti čudo:
Turčin divji vklanja se kristjanu.

Stoji Turčin prelepo oblečen,
In pod čalmo in pod ostro sabljo,
In pod puško in pod ljutim nožem;
Strah te trese, da te bo posekal.

Pa ne tresi se, pobratim dragi,
Krotko Turče te ne bo poseklo;
Turče krotko, vplašit' ga je lahko.
Z nogu samo na zemljico vdari,
V križ bo roki djalo obe ponižno,
Križem roke, glavo pripognilo.
Prot obrazu dvignilo desnico,
In potem bo neslo jo do čela. *)
Pa pristopi ter mi ugni brate,
Ponosita čalma ta čegava?
„To je čalma age Čengijića,
Al se tužno okoli glave vije.“
Pobratime, glava ta čegava?
„To je glava age Čengijića,
Al ž nje temno gledajo očesa.“
Pozlačena sablja ta čegava?
„To je sablja age Čengijića,
Al zdaj maha žalostna na bedru.“
To čegavo je orožje zalo?
„To je orožje age Čengijića,
Ali mirno erjavi o pasu.“
In čegava zlata je obleka?
„To je obleka age Čengijića,
Al od nje več solnce ne odseva.

Dopisi.

Iz Istre 11. maja. Deželni glavar dr. Vidulić je poklical danes vse isterske poslance v Poreč na privatno posvetovanje, „kako naj bi se obnašali v današnjem političnem metežu.“ Radovedni smo, kaj bodo poslanci Lahi povedali edinemu poslancu Slovincu prof. Ravniku. Da rodoljub z dušo in telesom bode iskreno branil blagor slovenstva, to je jasno kot beli dan.

Iz Gorice. (Služba tajnika) je razpisana pri kmetijski naši družbi; letna plača mu je 800 gold. Kompetenti naj svoje prošnje z dotičnimi spričevali pošljejo predsedstvu tega društva do 15. dne prih. meseca.

Iz Gorice 15. maja. — Politično društvo naše „Soča“ pripravlja tabor pri Sežani na Krasu, ki ima biti 29. dan t. m. ob 2. popoldne. Dovoljenja pričakujemo vsak dan; brž ko imamo plakate gotove, jih razpošljemo po slovenskih okrajnah.

Iz Varaždina. (Narodno gledališče.) 10. dne t. m. okusili smo zopet radost, kakor da bi nas bil za oni čas kdo po raji vodil. Društvo dobrovoljcev predstavilo nam je ta večer dve veseli igri: „Cjelov“ in „Tko zna, čemu je to dobro“, s tako dobrim vspehom, da je občinstvo bilo vrlo zadovoljno. „Cjelov“ je prevod mladega in nadepolnega Milana Grlocia, kojega je občinstvo s pljeskanjem in izazivom odlikovalo. „Iz jutra se vidi, kakošen će biti dan; pa po „Cjelovu“

*) Vižla ≡ lovski pes.

**) To so turski vsikliki, kakor naši: gorjé, pomagaj!

*) Turska šega pozdravljati. Puščavnik kaže tujcem ljutega krvnika Čengića podobo, oblečeno v njegovi obleki, in oborožano s tistim orožjem, ki ga je v življenji nosil.